

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Riina Ketelimäki & Petra Rajamäki

Ohjaajien kokemuksia nuorten hyvästä kohtelusta lastensuojelulaitoksessa

Opinnäytetyö
Kevät 2021
SeAMK Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijät: Riina Ketelimäki & Petra Rajamäki

Työn nimi: Ohjaajien kokemuksia nuorten hyvästä kohtelusta lastensuojelulaitoksessa

Ohjaaja: Päivi Rinne, yhteiskuntatieteiden tohtori YTT

Vuosi: 2021

Sivumäärä: 68

Liitteiden lukumäärä: 3

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa yhteiskumppanille tietoa siitä, mitä nuorisokodin ohjaajat kokevat hyvän kohtelun olevan, miten hyvä kohtelu näkyy nuorisokodin arjessa, ja miten hyvään kohteluun liittyviä toimintatapoja voisi kehittää.

Hyvän kohtelun suunnitelma tuli kaikkiin lastensuojelulaitoksiin pakolliseksi asiakirjaksi lastensuojelulain muutoksen myötä 1.1.2020. Hyvän kohtelun suunnitelman tarkoituksena on tukea ja vahvistaa lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen lasten itsemääräämisoikeutta, ennaltaehkäistä ja vähentää rajoitustoimenpiteiden käyttöä, sekä luoda luottamusta, avoimuutta ja yhteisymmärrystä laitoksen yhteisistä toimintatavoista.

Työn tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista, eli laadullista tutkimusta. Aineisto kerättiin tutkimushaastatteluilla, joihin luotiin puolistrukturoitu kysymysrunko. Haastattelu valittiin aineistonkeruun menetelmäksi, koska se mahdollisti mahdollisimman laajojen vastausten saamisen haastateltavien omiin kokemuksiin ja näkökulmiin pohjautuen. Aineiston litteroinnin yhteydessä haastattelujen vastaukset anonymisoitiin. Aineiston analysointi toteutettiin sisällön analyysillä jakaen aineisto tutkimusongelmaan pohjaten erilaisiin kategorioihin. Sisällönanalyysissä apuna käytettiin teemoittelua ja löydettyjen teemojen alle kerättiin kaikki haastatteluissa esiin tulleet asiat, jotka kyseiseen teemaan sopivat. Näin saatiin muodostettua aineistosta pääteemat, sekä ylä- ja alateemat.

Aineistosta nousseet pääteemat, ja tutkimustuloksissa eritellyt aihealueet ovat yleiskäsitys hyvästä kohtelusta, nuorten hyvän kohtelun näkyminen nuorisokodin arjessa, asiat, jotka eivät kuulu nuorten hyvään kohteluun, hyvä kohtelu rajoitustoimenpiteitä toteutettaessa sekä hyvään kohteluun liittyvät kehityskohteet. Tutkimustuloksissa korostuu itsemääräämisoikeuden ja nuoren oman osallisuuden toteutumisen merkitys hyvän kohtelun toteutumisessa. Ikä- ja kehitystason huomioiminen arjen toiminnoissa koettiin oleelliseksi hyvän kohtelun toteutumisen näkökulmasta. Myös ohjaajien omien asenteiden ja käytöksen merkitys nuoria kohdatessa nousee esiin merkittävänä tekijänä hyvässä kohtelussa. Hyvän kohtelun kehittämisessä ohjaajat toivovat suunnitelmaa otettavan enemmän osaksi toimintaa ja perehdytystä. Myös aiheeseen liittyvää koulutusta toivottaisiin.

¹ Asiasanat: lastensuojelulaitos, hyvä kohtelu, hyvän kohtelun suunnitelma, lapsen oikeudet, lapsen etu

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: SeAMK School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Authors: Riina Ketelimäki & Petra Rajamäki

Title of thesis: Counselors' Experiences of Good Treatment of Young People in a Child Protection Institution

Supervisor: Päivi Rinne, PhD, Dean of the Faculty

Year:2021

Number of pages: 68

Number of appendices: 3

The aim of this thesis is to provide our partner information about what counselors of the juvenile home think good treatment is, how good treatment is reflected in the daily life of the juvenile home, and how practices around good treatment could be developed.

The good treatment plan became an obligatory document for all child protection institutions when the child welfare law was renewed on January 1st, 2020. The purpose of a good treatment plan is to support and strengthen the self-determination of the children placed in child protection institutions, to prevent and reduce the use of restrictive measures, and to build trust, openness, and mutual understanding of the institution's common practices.

Qualitative research was used as the research method of the work. The research material was collected through research interviews, in which a semi-structured question body was created. Interview was chosen as the method of data collection because it supported the authors' goal of getting the widest possible answers from the interviewees, based on their own experiences and perspectives. During the transcription of the material, the answers from the interviews were anonymized. The analysis of the material was done by content analysis, dividing the material into different categories. Another analyzing method used was theming, that was used to arrange all the similar aspects that came up in the interviews under different themes. This way it was possible to form the main themes, as well as the upper and lower themes from the research material.

The research results were categorized into five themes: the general idea of good treatment, good treatment of young people in the juvenile home's daily life, poor treatment of young people, good treatment in the implementation of restrictive measures, and development ideas of good treatment practices in the juvenile home. The research results emphasize the importance of the self-determination and the young person's own involvement in the realization of good treatment. Consideration of the level of young people's age and development in everyday activities was essential regarding the outcome. The importance of counselors' own attitudes and behavior when dealing with young people also emerged as a significant factor in realization of good treatment. Counselors pointed out that proper orientation for a good treatment plan is important.

¹ Keywords: child protection institution, good treatment, good treatment plan, children's rights, child's interest

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuvioluettelo	6
1 JOHDANTO	7
2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITE	8
3 LASTENSUOJELUTYÖ LASTENSUOJELULAITOKSESSA	10
3.1 Lastensuojelun tarkoitus.....	10
3.2 Sijaishuolto.....	11
3.2.1 Kiireellinen sijoitus	12
3.2.2 Huostaanotto.....	13
3.3 Nuorisokoti	14
3.3.1 Arjen struktuuri nuorisokodissa	15
3.3.2 Ikä- ja kehitystason mukainen hoito ja kasvatust.....	17
3.3.3 Omaohjaajatyö.....	18
3.3.4 Asiakassuunnitelma	19
3.4 Rajoitustoimenpiteet.....	19
3.4.1 Rajoitustoimenpiteiden käyttäminen	20
3.4.2 Lastensuojelulaissa määritellyt rajoitustoimenpiteet	21
3.4.3 Rajoitustoimenpiteiden päätöksenteko, toteuttaminen ja kirjaaminen.....	23
4 HYVÄ KOHTELU LASTENSUOJELUTYÖSSÄ	25
4.1 Lapsen oikeudet.....	26
4.2 Lapsen etu	27
4.3 Osallisuus	28
5 LAPSEN OIKEUKSIEN TOTEUTUMISEN VALVONTA.....	30
5.1 Lastensuojelulain kehittyminen ja tarkoitus.....	30
5.2 Lastensuojelulaitosten valvonta.....	31
5.3 Omavalvontasuunnitelma ja hyvän kohtelun suunnitelma	32

6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	35
6.1	Laadullinen tutkimus.....	35
6.2	Tutkimushaastattelu	35
6.3	Aineiston keruu	37
6.4	Tutkimusaineiston analyysi	38
6.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	41
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	43
7.1	Yleiskäsitys hyvästä kohtelusta	43
7.2	Nuorten hyvän kohtelun näkyminen nuorisokodin arjessa	45
7.3	Asiat, jotka eivät kuulu nuorten hyvään kohteluun	48
7.4	Hyvä kohtelu rajoitustoimenpiteitä toteutettaessa.....	50
7.5	Hyvään kohteluun liittyvät kehityskohteet	52
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	55
9	POHDINTAA	58
	LÄHTEET	60
	LIITTEET	68

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Lastensuojelulaissa määritellyt rajoitustoimenpiteet	23
Kuvio 2. Esimerkki teemoittelusta. Nuorten hyvän kohtelun näkyminen nuorisokodin arjessa	40
Kuvio 3. Esimerkki teemoittelusta. Hyvään kohteluun toivottavat kehitystoimenpiteet.....	41

1 JOHDANTO

Sosiaalialan peruspilareita on se, että jokainen ihminen on saman arvoinen ja tasavertainen muiden kanssa. Jokainen ihminen on näin ollen oikeutettu tulemaan kohdelluksi hyvin, asuupa hän sitten kotona tai lastensuojelulaitoksessa. Lastensuojelulaitosten toiminta on vahvasti lainsäädännöllä ohjattua, ja valvonta muun muassa aluehallintovirastojen ja Valviran toimesta on jatkuvaa (Lastensuojelun valvonta, [viitattu 24.1.2021]). Tästä huolimatta laitosten toiminnasta ja lasten huonosta kohtelusta uutisoidaan säännöllisin väliajoin negatiivissävytteisesti. Oikeusasiamiehelle tulee vuosittain noin 300 lasten oikeuksien loukkaamiseen liittyvää kantelua (Eduskunnan oikeusasiamies, [viitattu 24.1.2021]).

Visa Koiso-Kanttilan ”Huostassa – lastensuojelun rikotut nuoret” audiodokumentti-sarja (2020) kertoo lastensuojelun raadollisuudesta sekä lapsen että aikuisen ohjaajan näkökulmasta. Kerromuksissa nousevat toistuvasti esiin sanat riisuttaminen, väkivalta, kiinnipito, eristäminen ja vallan käyttö. Tällaiset kokemusasiantuntijoilta tulevat tiedot sekä kantelut erilaisista tilanteista ovat huolestuttavia ja vaativat toimenpiteitä.

Hyvän kohtelun suunnitelma tuli pakolliseksi kaikkiin lastensuojelulaitoksiin 1.1.2020 (L 13.4.2007/417, §61b). Suunnitelman tarkoituksena on toimia ohjenuorana niiden toimenpiteiden osalta, jotka vaikuttavat lapsen hyvinvoinnin kokemukseen laitoksessa. Hyvän kohtelun suunnitelman pakollisuudella pyritään vähentämään epäkohtia lastensuojelulaitosten toiminnassa ja luomaan laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnalle ja laitoksessa oleville lapsille yhteiset linjat siihen, millaisia keinoja ja millaisissa tilanteissa on sallittua käyttää. Parhaassa mahdollisessa tapauksessa hyvin laaditun hyvän kohtelun suunnitelman avulla voidaan ennalta ehkäistä väkivaltaisten uhkatilanteiden syntymistä ja rajoitustoimenpiteiden käytön tarvetta (Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma, [viitattu 10.12.2020]).

Se, että hyvä kohtelun suunnitelma on lastensuojelulaissa uutena pykälänä eikä tutkimuksia siitä ole juurikaan julkaistu lain voimaantulon jälkeen, vaikutti merkittävästi opinnäytteemme aiheen valintaan. Koimme, että tätä aihetta tulee tutkia nyt, kun asia vielä on uusi. Näin voimme luoda tietoa mahdollisille tuleville tutkimuksille siitä, miten asia koettiin hyvän kohtelun suunnitelman tultua pakolliseksi. Yhteiskunnallisesti ajatellen tämä opinnäyte on otanta ainoastaan yhden lastensuojelulaitoksen työntekijöiden ajatuksista ja näkemyksistä, mutta tuloksista voinee jonkinlaisia johtopäätöksiä tehdä myös laajemmassa kuvassa siitä, miten lasten ja nuorten oikeudenmukainen ja hyvä kohtelu koetaan ja miten sitä toteutetaan.

2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITE

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia nuorisokodin ohjaajien näkökulmaa lastensuojelulakiin (L 13.4.2007/417 luku 11 61b§) lisättyä säädöstä hyvän kohtelun suunnitelmasta. Tarkoituksena on tutkia ja selvittää yhteistyökumppanin toimivan nuorisokodin ohjaajien kokemuksia ja näkökulmaa siitä, mitä hyvä kohtelu heidän mielestään tarkoittaa ja miten se näkyy arkisessa työssä osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden vahvistamisessa, iän ja kehitystason mukaisessa hoidossa ja kasvatuksessa sekä rajoitustoimenpiteitä tehtäessä. Lisäksi tutkimme ohjaajien kokemuksia siitä, miten hyvän kohtelun suunnitelma näkyy osana työntekijän perehdyttämistä, miten suunnitelman toteutumista seurataan sekä sitä, löytyykö heidän mielestään yhteistyökumppanin toimintatavoissa jotain kehitettävää hyvään kohteluun liittyen. Tavoitteenamme on tällä tutkimuksella tuottaa myös yhteistyökumppanillemme uutta tietoa siitä, miten nuorisokodin ohjaajat kokevat hyvän kohtelun näkyvän arjen eri työskentelytilanteissa ja miten hyvän kohtelun näkyvyyttä voisi kehittää työyhteisössä.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä ohjaajat ajattelevat hyvän kohtelun tarkoittavan osana lastensuojelulaitoksessa tehtävää työtä?
2. Miten ohjaajien mielestä hyvän kohtelun käytäntöjä voisi kehittää työyhteisössä?

Yhteistyökumppaninamme toimii 21-paikkainen nuorisokoti, joka muodostuu kolmesta seitsemänpaikkaisesta yksiköstä. Yksiköt ovat erityistason yksiköitä sekä vastaanottoyksikkö. Nuorisokodin jokaisessa yksikössä työskentelee sosionomeja, sairaanhoitajia, lähihoitajia sekä nuoris- ja vapaa-ajan ohjaajia. Monialaisella koulutus pohjalla pyritään varmistamaan laaja näkökulma lasten kasvatukseen ja huolenpitoon. Työntekijän kelpoisuuden sosiaalihuollon tehtäviin lastensuojelulaitoksissa määrätään laissa sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (L 817/2015). On tärkeä huomioida, että lastensuojelulaitoksissa on oltava riittävä määrä laissa määriteltyjä sosiaalihuollon laillistettuja ammattihenkilöitä, sekä muita työntekijöitä, jotta lasten ikä- ja kehitystasoinen kasvatusta ja huolenpito voidaan turvata (Sosiaalihuollon tehtävissä toimiminen 2021).

Aikaisempaa tutkimustietoa, joka syventyisi erityisesti huostaanotettujen ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten hyvään kohteluun lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) määrittelemän hyvän

kohtelun suunnitelman pohjalta, ei ole. Kaikki tutkimustieto aiheestamme on tärkeää, koska hyvän kohtelun suunnitelma on käsitteenä sosiaaalialalla uusi. Vaikka tutkimuksemme keskittykin vain yhteen tiettyyn lastensuojelulaitokseen ja uuden tiedon tuottamiseen tälle kyseiselle laitokselle, uskomme tutkimuksemme tuovan myös sellaista tietoa, jota on mahdollista hyödyntää myös mahdollisissa tulevilla hyvään kohteluun liittyvissä tutkimuksissa.

Tutkimusaineistomme koostuu nuorisokodin ohjaajien ajatuksista, kokemuksista ja kehittämissuunnitelmista nuorten hyvään kohteluun liittyvissä asioissa. Aineisto tullaan keräämään haastatteluilla, joissa käytämme puolistrukturoitua kysymysrunkoa.

Opinnäytetyömme teoreettisessa viitekehyksessä tarkastelemme keskeisimpiä aiheeseemme liittyviä käsitteitä. Näitä ovat lapsen oikeudet, lastensuojelu, nuorisokotiarki, hyvä kohtelu ja valvonta. Opinnäytetyömme aiheella nuorten hyvä kohtelu tarkoitetaan lastensuojelulain (L 13.4.2007/417, luku 11 61b§) määrittelemää kohtelua, jossa lastensuojelulaitokseen sijoitetun lapsen hoito, kasvatusta ja huolenpito tulee tapahtua lapsen itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta vahvistavana, tukevana ja ylläpitävänä, lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden sekä rajoitustoimenpiteisiin mahdollisimman vähän turvautuen. Jos rajoitustoimenpiteitä joudutaan käyttämään, tulee niissä huomioida lapsen sekä muiden lastensuojeluyksikössä oleskelevien turvallisuus sekä yleiset ihmisoikeuksia kunnioittavat käytänteet.

Otimme huomioon opinnäytetyössämme sen, että kaikilla lapsilla ei ole automaattisesti omaa vanhempaa tai vanhempia. Käytämmekin siksi huoltajat käsitettä lapsen vanhempiin viitattaessamme, koska huoltaja on käsitteenä laajempi kuin vanhempi, joka rinnastetaan isään tai äitiin. Huoltajalla tarkoitetaan henkilöä, joka vastaa lapsen asioista sekä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja huolenpidosta. Vain huoltajalla on oikeus saada lapsesta tietoa viranomaisilta. (Lasten huoltajuus, [viitattu 26.3.2021].) Huoltaja voi olla myös joku muu kuin isä tai äiti esimerkiksi lapsen vanhempien menehtyessä. Tällöin huoltajuussuhde täytyy osoittaa luotettavalla viranomais selvityksellä tai oikeuden päätöksellä (Kuka on lapsen huoltaja?, [viitattu 26.3.2021]).

Opinnäytteen teoreettisessa osuudessa käytämme pääasiassa lapsiin ja nuoriin viitattaessa käsitettä lapsi. Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) mukaan alle 18-vuotiasta pidetään lapsena ja opinnäytetyössä puhumme alaikäisistä lapsista ja heidän hyvästä kohtelustaan. Poikkeamme kuitenkin lapsi-sanan käytöstä luvussa kolme, jossa kerromme nuorisokodin arjesta sekä yleisesti, että yhteistyöorganisaatiomme näkökulmasta. Tällöin käytämme tekstissä sanaa nuori.

3 LASTENSUOJELUTYÖ LASTENSUOJELULAITOKSESSA

Lastensuojelu on käsitteenä hyvin laaja sekä moninainen ja se sisältää niin tukemiseen, mahdollistamiseen, ennaltaehkäisyyn kuin varhaiseen puuttumiseen, turvaamiseen sekä myös suojeluun liittyviä toimenpiteitä. Pätäri ym. (2018, 10) kuvailevat lastensuojelua puuttumisen muotona, jonka toimintatavat ja -periaatteet perustuvat lain määrittelemiін raameihin sekä kansainvälisesti solmittuihin sopimuksiin lapsen oikeudesta turvalliseen ja tasapainoiseen kasvuun sekä kehitykseen. Pääasialliseksi lastensuojelun tehtäväksi voi siis nimetä lasten elinolojen ja -ympäristön sekä turvallisen kasvun ja kehityksen turvaamisen ja tarvittaessa erityisen suojelun mahdollistamisen. (Mitä on lastensuojelu? [viitattu 30.11.2020].)

Kuntien sosiaalitoimien tarjoama lastensuojelutyö voidaan jakaa kahteen ryhmään; avohuollon tukitoimiin ja kodin ulkopuoliseen huoltoon eli sijaishuoltoon (Hakalehto 2016, 26). Kuntien peruspalvelut eli neuvolat, varhaiskasvatuspalvelut, koulut ja nuorisotoimi tarjoavat ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, jossa lapsella tai perheellä ei tarvitse lastensuojelun asiakkuutta (Ehkäisevä lastensuojelu 2019). Tässä tekstiosiossa keskitymme ensisijaisesti sijaishuoltoon ja arjen kuvailuun lastensuojelulaitoksessa, koska opinnäytetyömme tutkimusosuus toteutettiin nuorisokotiin, joka on lastensuojelun sijaishuoltoyksikkö.

3.1 Lastensuojelun tarkoitus

Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) mukaan lastensuojelutyön on tarkoitus pyrkiä ennaltaehkäisemään lasten ja perheiden ongelmia ja haasteita sekä puuttua riittävän aikaisessa vaiheessa havaittuihin ongelmiin. Nyrhisen (2016, 71) mukaan lasten oikeuksien peruseriaate on lapsen edun toteutuminen, joka ohjaa lastensuojelun toimia lasten erilaisia tarpeita arvioitaessa sekä lastensuojelutyötä toteutettaessa. Lapsen etu ohjaa vahvasti myös nuorisokodissa tehtävää lastensuojelutyötä ja edun toteutuminen on huomioitava jokaisessa päätöksessä nuoren elämään liittyen.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman tiedotteen (2016) mukaan yleisimmät lastensuojelun asiakkuuksiin johtavat syyt ovat lapsen tai huoltajan päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat tai perheväkivalta. On tilanteita, joissa huoltajat voivat kaivata sosiaalityöntekijän tukea ja apua esimerkiksi omaan uupumukseen, mahdolliseen pitkäaikaiseen sairastumiseen, työttömyyteen ja taloudellisiin hankaluuksiin. Sosiaalityöntekijän velvollisuus on suojella lasta erityisesti silloin, jos huoltajilla on päihde- tai mielenterveysongelmia, kotioiloissa esiintyy

väkivaltaa tai sen uhkaa, lasta on kaltoinkohdeltu tai olosuhteet uhkaavat lapsen kasvua ja kehitystä. Tilanteissa, joissa lapsi on itse omalla toiminnallaan uhannut omaa terveyttään tai kasvuaan, esimerkiksi päihteiden käytöllä, karkailulla tai rikoksilla, on sosiaalityöntekijällä myös velvollisuus suojella lasta. (Perheiden tukeminen, [viitattu 30.11.2020].) Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan vuonna 2019 lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 52 858 lasta tai perhettä ja kodin ulkopuolelle oli sijoitettu 18 928 lasta, joista huostaanotettuja oli kaiken kaikkiaan 11 178 ja kiireellisesti sijoitettuja 4522 (Lastensuojelu 2019).

3.2 Sijaishuolto

Lapsen sijaishuollosta puhutaan silloin, kun lapsen hoito ja kasvatusta joudutaan järjestämään kodin ulkopuolella kiireellisen sijoituksen, huostaanoton tai lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitettujen väliaikaisten määräyksien nojalla (Sijaishuolto, [viitattu 9.3.2021]). Väliaikaisiksi määräyksiksi luokitellaan lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) mukaan lapsen olinpaikan sekä hoidon ja kasvatuksen järjestäminen esimerkiksi huostaanottoa käsittelevän tuomioistuinkäsittelyn ajaksi.

Sijaishuoltopaikkoja voivat olla sukulaissijoitus, perhehoito, ammatilliset perhekodit, lastensuojelulaitokset ja koulukodit. Ensisijaisesti lapsi pyritään sijoittamaan perhehoitoon, ja mikäli tämä ei ole vaihtoehto, läheisverkoston kartoittamisen jälkeen mietitään mahdollisuutta sukulaisen luo sijoittamiselle. Jos perhehoito tai sukulaissijoitus ei ole mahdollista tai lapsen edun mukaista, sijoitetaan lapsi silloin laitoshuoltoon. (Räty 2012, 417–418.)

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ottaa vastuun etsiä lapselle hänen tarpeitaan vastaavan sijaishuoltopaikka. Rädyn (2012, 410, 415) mukaan sijaishuoltopaikka täytyy valita aina ensisijaisesti lapsen etua ajatellen sekä niin, että tuleva sijaishuoltopaikka pystyy vastaamaan lapsen niihin tarpeisiin, jotka ovat huostaanoton perusteena. Hänen mukaansa muita huomiotavia asioita ovat esimerkiksi lapsen ikä, kehitystaso ja terveydentila, koulu ja opiskelu, sijoituksen syyt, sijoituspaikan sijainti ja ympäristö sekä mahdollisuudet olla yhteydessä perheeseen ja läheisiin. Lisäksi täytyy ottaa huomioon kielellisten, uskonnollisten ja kulttuuristen taustojen vaikutus sijoituspaikkaan. Sijoituspaikan valinnassa otetaan huomioon myös huoltajien toiveet sujuvan yhteistyön ja luottamuksen vahvistamiseksi. Sosiaalityöntekijän, huoltajien ja lapsen toimiva yhteistyö on isossa roolissa huostaanoton ja kodin ulkopuolelle sijoittamisen aiheuttamassa kokemuksessa lapselle ja hänen huoltajilleen.

Työelämässä tulleiden kokemuksiemme mukaan joissain tilanteissa kuitenkin sijoituspaikka voi osoittautua lapsen tarpeita ajatellen vääräksi huolellisesta taustatyöstä huolimatta. Esimerkiksi lapsen haasteet ja käytös voivat olla niin vaikeita ja isojen traumojen aiheuttamia, ettei sijoituspaikassa ole riittävää osaamista vastata niihin eikä lapsi saa riittävästi tarvitsemaansa tukea ja apua. Tällöin lasta saatetaan siirtää sijaishuoltopaikasta toiseen ja sosiaalityöntekijöiden ylikuormittuneisuus heikentää lastensuojelun laatua. Tämä ilmenee puutteellisella tiedon-siirrolla, jolloin lapsen ongelmiin ei osata puuttua ajoissa ja ongelmat kasaantuvat sekä pahe-nevat. (Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä 2020, 18.)

3.2.1 Kiireellinen sijoitus

Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) mukaisesta kiireellisestä sijoituksesta puhutaan silloin, kun lapsi on välittömässä vaarassa oman toimintansa vuoksi tai hänen kasvuolosuhteissaan tai huolenpidossaan on vakavia terveyttä ja kasvua uhkaavia puutteita ja hänet täytyy sijoittaa väliaikaisesti kodin ulkopuolelle. Kiireellinen sijoitus ja huostaanotto ovat statukseltaan lastensuojelun viimesijaisia puuttumisen keinoja avohuollon tukitoimien jälkeen. Vaikka kiireellisellä sijoituksella ja huostaanotolla on hyvin yhteneväiset kriteerit ja perusteet sekä oikeudelliset vaikutukset, eroaa kiireellinen sijoitus huostaanoton valmistelusta nimenomaan kiireellisyy-tensä takia. Usein tilanne on perheen tai lapsen kanssa kriisiytynyt niin, että tarvitaan akuuttia sosiaaliviranomaisen puuttumista ja tilannearviota. (Lamponen 2016, 127–128.)

Kiireellisen sijoituksen pituus määritellään lastensuojelulaissa (L 13.4.2007/417) kestäväksi korkeintaan 30 vuorokautta ja kunnan sosiaaliviranomainen voi kiireellistä sijoitusta jatkaa tarvittaessa enintään 30 vuorokaudella. Lamponen (2016, 127) mukaan syitä kiireellisen sijoituksen jatkamiselle voivat olla tilanteet, joissa tarvittavista lastensuojelullisista toimenpiteistä ei voi tehdä päätöksiä ilman lisäselvityksiä, tai ettei lisäselvityksiä ole mahdollista saada ensimmäisen kuluvan 30 vuorokauden aikana. Yksi syy kiireellisen sijoituksen jatkumiselle voi olla myös lapsen edun toteutuminen.

Mahdollista on myös se, että kiireellinen sijoitus voi jatkua yli 30 vuorokautta ilman viranomaisen erillistä päätöstä. Tällaisessa tapauksessa tilanne voi olla se, ettei lapsen ole turvallista palata takaisin kotiin kiireellisen sijoituksen jälkeen. Tällöin sosiaalityöntekijä alkaa valmistella huostaanottoa ja tekee 30 vuorokauden kuluessa kiireellisen sijoituksen alkamisesta huostaanottoa koskevan hakemuksen hallinto-oikeudelle. Sijoitus voi jatkua yli 30 vuorokautta ilman

erillistä päätöstä myös siinä tilanteessa, jos ennen kiireellistä sijoitusta lasta koskeva asia on jo vireillä hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa (L 13.4.2007/417; Milloin lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle? [viitattu 4.1.2021].)

Lastensuojelulaissa (L 13.4.2007/417) 39 §:ssä on säädetty, että sosiaaliviranomaisen täytyy välittömästi tehdä päätös kiireellisen sijoituksen päättämisestä, jos perusteita sille ei enää ole. Kiireellinen sijoitus raukeaa myös siinä tilanteessa, jos hallinto-oikeus antaa väliaikaisen tai viimeisen päätöksen huostaanottoa koskevassa hakemusasiassa.

3.2.2 Huostaanotto

Huostaanotto on lastensuojelun äärimmäisin puuttumisen keino, jolla pystytään turvaamaan lapsen turvallinen kasvu, kehitys ja elinolosuhteet. Käytännössä huostaanotto tarkoittaa sitä, että vastuu lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kasvatuksesta siirtyy huoltajilta viranomaisille ja siihen turvaudutaan vasta silloin, kun avohuollon tukitoimet on todettu riittämättömiksi ja kodin ulkopuolelle sijoittaminen on lapsen edun mukaista. (Pösö 2016, 16; Huostaanotto 2020.)

Helavirran, Laakson ja Pösön (2014, 288) mukaan lapsen huostaanotto on aina perhettä kohtaava kriisi, joka muokkaa huoltajien ja lasten välisiä suhteita sekä arkea merkittävästi. Huostaanottotilanteissa on tärkeää, että lapsi ja huoltaja tulevat kuulluksi, heidän mielipiteitään kuunnellaan ja kohtelu on ihmisarvon mukaista. Hyvän kohtelun huomioiminen kriisitilanteissa, kuten huostaanotoissa, luo tilanteeseen nähden parhaan mahdollisen kokemuksen lapselle ja huoltajille. (Nuortennetti 2018.)

Perusteet huostaanotolle ovat hyvin samankaltaiset kuin kiireelliselle sijoituksellekin; lapsen huolenpito tai kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaikuttaa heikentävällä tavalla tämän terveyteen ja kehitykseen, tai lapsi on omalla toiminnallaan esimerkiksi päihteitä käyttämällä tai rikoksen tekemällä vaarantanut vakavalla tavalla oman terveytensä ja kehityksensä. (Huostaanotto 2020.) Rädyn (2012, 317) mukaan huostaanoton tarvetta arvioitaessa täytyy todeta myös avohuollon tukitoimet riittämättömiksi, sopimattomiksi tai mahdottomiksi sekä huostaanoton täytyy olla lapsen edun mukaista.

Huostaanotto on prosessina monivaiheinen, pitkä ja byrokraattinen. Se sisältää huostaanoton tarpeellisuuden arviointia, yhteistyötä ja neuvotteluita lapsen perheen sekä mahdollisten läheisten kanssa, tarpeet täyttävän sijaishuoltoapaikan etsimisen sekä asiakassuunnitelman

laatimisen. Lisäksi huostaanoton asianosaisille on annettava tilaisuus tulla kuulluksi ja esittää mielipiteensä huostaanotosta sekä sijaishuoltopaikasta todistetusti. Jos kuulemisessa käy ilmi, ettei vanhemman asemassa oleva henkilö tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastusta huostaanottoa, valmistelee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä kirjallisen päätöksen huostaanotosta ja kodin ulkopuolelle sijoittamisesta, ja lopullisen päätöksen tekee johtava sosiaalityöntekijä. Asianosaisilla on oikeus hakea päätökseen muutosta hallinto-oikeudelta tiedoksiannon jälkeen. Jos taas kuulemisissa käy ilmi, että vanhemman asemassa oleva henkilö tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustavat huostaanottoa, tekee silloin johtava sosiaalityöntekijä hakemuksen hallinto-oikeudelle. Hakemuksesta on velvollisuus kertoa kaikille asianosaisille. (Huostaanotto 2020.)

Päätös lapsen huostaanotosta on voimassa toistaiseksi, ja se raukeaa viimeistään silloin, kun nuori täyttää 18 vuotta. Huostaanotto kodin ulkopuolelle on kuitenkin lopetettava välittömästi, kun sille ei ole enää perusteita. Sosiaalityöntekijä arvioi huostaanoton perusteita säännöllisesti, ja asiakassuunnitelma tulee päivittää vähintään kerran vuodessa. (Huostaanoton prosessi, [viitattu 6.1.2021].) Huostaanoton rauettua lapsella on oikeus jälkihuoltoon.

3.3 Nuorisokoti

Nuorisokoti on yksi lastensuojelun laitosmuodoista ja mahdollinen sijaishuoltopaikka kodin ulkopuoliseen sijoitukseen. Nuorisokodeissa päivien rakenteet ovat erilaisia mutta pääsääntöisesti tavoitteena on rakentaa turvallista, kodinomaista ja kuntouttavaa elämää päivärytmien, harrastuksien, erilaisten palaverien, huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön ja erilaisten menetelmien käytön ympärille (Lastenkoti, nuorisokoti, [viitattu 9.3.2021]).

Laakso (2009, 16) on tutkinut kodin ulkopuolelle lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen lasten kanssa tehtävää työtä. Tutkimuksessaan hän syventyy erityisesti lastenkoteihin sijoitettujen lasten kanssa tehtävään työhön, mutta käytämme käsitettä nuorisokoti hänen tutkimustietoonsa peilattessamme, koska lastenkodeissa ja nuorisokodeissa tehtävän työ raamit ovat samankaltaiset. Laakso kiteyttää nuorisokodin paikaksi, jossa nuoret jakavat arkisen elämän sekä ilot ja surut muiden nuorten ja ohjaajien kanssa. Läsnä ovat myös henkilökohtaiset haasteet ja kokemukset sekä huoltajien ja kodin tilanne.

Nuorisokotien hoito- ja kasvatushenkilökunta koostuu sosiaali- ja terveysalan osaajista. Yhteistyökumppanimme toimivan nuorisokodin henkilökuntaan kuuluu sairaanhoitajia, sosionomeja, lähihoitajia sekä nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajia. Vakituisten ja määräaikaisten

työntekijöiden lukumäärä vaihtelee yksikön vahvuustason mukaan. Myös sijaiset vahvistavat vakituisten työntekijöiden lisäksi työvuorojen tarpeita.

Tavallisen arjen lisäksi useassa lastensuojelulaitoksessa on omia erityisalueita tai vahvuuksia (Lastenkoti, nuorisokoti, [viitattu 9.3.2021]). Yhteistyötahomme erikoispiirteisiin esimerkiksi kuuluu henkilökunnasta löytyvä neuropsykiatrinen osaaminen, jolla pystytään vastaamaan myös neuropsykiatrisiin haasteisiin. Yhteistyöorganisaatiomme tarjoaa myös työntekijöilleen koulutuksia, joilla ohjaajat ovat kehittäneet työtaitojaan vastaamaan nuorten haasteisiin.

3.3.1 Arjen struktuuri nuorisokodissa

Arjen säännöllisyyden ja ennustettavuuden tavoitteena on lisätä huostaanotetuille lapsille turvallisuuden tunnetta, kasvattaa luottamusta sekä lisää tunnetta elämänhallinnasta. Usein turvallinen ja säännöllinen arki on jo itsessäänkin nuoren kannalta kuntouttavaa. (Lastenkoti, nuorisokoti, [viitattu 9.3.2021].) Esimerkiksi tavallinen arkirytmistö muodostuu yhteistyökumppanimme toimipisteessä koulunkäynnistä, harrastuksista, yhteisestä toiminnasta ja aktiviteeteista, arjen askareista, yhteistyöstä vanhempien sekä hoitavien tahojen kanssa sekä nuorten omista yksilöllisistä menoista, kuten asiakassuunnitelmaneuvoittelusta. Arki pyritään vakauttamaan hyvin turvalliseksi, kodinomaiseksi sekä lapsilähtöiseksi, mutta strukturoiduksi ja aikuisjohteiseksi. Sinkkosen (2010, 10) mukaan aikuisten luomat ja ylläpitämät arjen struktuurit ja rutiinit, kuten esimerkiksi säännölliset ruoka-ajat ja toistuvat aamu- ja iltatoimet ovat merkittävä osa turvallisen kiintymyksen ja luottamuksen syntymistä kodin ulkopuolelle sijoitetun nuoren elämässä.

Arkisiin askareisiin, aktiviteettien suunnitteluun ja toteutukseen pyritään osallistamaan nuoret mukaan. Arkiset toiminnot ja perusasiat, kuten siivoaminen, ruoanlaitto ja liikunta, luovat rytmiä arkeen, edistävät terveyttä ja luovat mielihyvää (Arjen perusteet, [viitattu 15.4.21]). Yhteistyökumppanimme toimivassa nuorisokodissa nuoria osallistetaan esimerkiksi mukaan arjen pieniin askareisiin, kuten siivoustöihin tai lämpimän ruoan valmistukseen, joilla heille luodaan valmiuksia itsenäiseen elämään. Nuoret saavat myös kertoa ideoita ja ajatuksiaan nuorisokodin yksiköissä järjestettäviin elokuva- ja toimintailtoihin, joiden tarkoituksena on lisätä yhteisöllisyyttä, aktiivisuutta ja kodinomaista tunnetta.

Kaikille nuorille on heidän hoitonsa ja kuntoutumisen kannalta tärkeää pyrkiä löytämään mielekäs harrastus (Lastenkoti, nuorisokoti, [viitattu 9.3.2021]). Harrastustoiminnalla on paljon

positiivisia vaikutuksia, joista on hyötyä myös nuorisokotiin sijoitetuille nuorille. Tällaisia ovat esimerkiksi sosiaalinen vuorovaikutus muiden kanssa, mahdollisuus löytää uusia kavereita, fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten taitojen kehittäminen, omien vahvuuksien löytäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen (Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus harrastaa – työryhmä, [viitattu 10.3.2021].) Mielekkään harrastuksen löytymiseen kannustetaan nuorisokodeissa. Tuettu harrastustoiminta voi olla esimerkiksi soittotunteja, ratsastusta, jalkapalloa tai kamppailulajeja.

Työelämään pohjautuvien kokemuksiemme mukaan, koulu on yksi niistä elementeistä, joka luo arkeen säännöllisyyttä ja ennakoitavuutta. Koulu on tärkeässä roolissa arjen rytmityksen kannalta nuorten elämässä ja sen tärkeys myös tulevaisuutta ajatellen tuodaan esille nuorisokodin arjessa. Yhteistyöorganisaationamme toimivan lastensuojeluyksikön välittömässä läheisyydessä sijaitseekin peruskoulu, jota osa talon nuorista käy. Toisen asteen opintoihin kulkeminen naapurikuntiin on mahdollistettu, ja siihen tuetaan ja kannustetaan.

Vaikka koulu on tärkeää nuoren elämässä monestakin näkökulmasta, usein sen käymisessä on nuorisokotiin sijoitetuilla nuorilla isojaakin haasteita. Useassa tapauksessa koulupoissaolot ja koulunkäynnin haasteet ovat oire jostain. Taustalla voi olla terveysongelmia, psykosomaattista oireilua, kiusaamista, ahdistusta, riippuvuuksia, sosiaalista painetta tai neuropsykiatrisia häiriöitä. (Jansson 2021.) Ohjaajilla täytyy olla riittäviä taitoja ja koulutusta löytää syyt koulunkäynnin haasteiden syntymiseen, jotta nuoren koulukäyntiä pystytään tukemaan oikealla tavalla. Aina syiden selvittäminen ei ole kuitenkaan helppoa ja yksinkertaista, sillä syitä on monenlaisia, kuten nuoren oma haluttomuus osallistua koulunkäynnin edistämiseen tai muiden nuorten luomat sosiaaliset paineet.

Nuorisokodin arjen voi kuvailla kaiken kaikkiaan olevan tavallista huolenpidollista arkea, jollaista useimmissa kodeissa eletään. Se on konkreettista nuorista huolehtimista, arjen pyörittämistä, nuorten asioiden hoitamista ja heidän kanssaan oleilua. Fyysisistä tarpeista, kuten ruokailuista ja vaatetuksesta huolehtimisen lisäksi arkiseen työhön nuorisokodissa kuuluu nuorten emotionaalista ja sosiaalista tarpeista huolehtiminen. (Laakso 2009, 136–137.) Jokainen ihminen, myös huostaanotetut nuoret, tarvitsee kunnioittavaa kohtaamista ja vuorovaikutusta elämäänsä. Jotkut nuorista ovat voineet joutua vastaamaan itsestään pitkäänkin, perheen ja kodin tilanteesta riippuen. Heillä voi olla haasteita asettua nuorisokodin ohjaajien huolehdittavaksi, ja luottamussuhteen syntyessä hiljalleen voi nuori osoittaa hylätyksi tulemisen pelkoa negatiivisilla tunteilla. Tällöin korostuu ohjaajien taito ottaa vastaan myös negatiivisia tunteita,

opettaa nuorta hallitsemaan ja tunnistamaan tunteitaan ja ennen kaikkea kohdata nuori niin, että luottamussuhde säilyy. (Sinkkonen 2010, 10.)

3.3.2 Ikä- ja kehitystason mukainen hoito ja kasvatus

Nuorisokotiin sijoitetut nuoret elävät laitosarkea varhaisnuoruuden ja keskinuoruuden aikakausina. Varhaisnuoruus käsittää suunnilleen ikävuodet 12–14 ja keskinuoruus suunnilleen ikävuodet 15–17 (Aalto-Setälä & Marttunen 2007). Kummallakin näillä ikäkaudella on omat erityispiirteensä, joihin nuorisokodin ohjaajien täytyy pystyä vastaamaan tukeakseen nuorten kehitystä ja kasvua.

Nuoruus on aikaa, jolloin kehitys on kaikista nopeinta ja laajinta elämän aikana. Tällöin käydään läpi sosiaalisia, biologisia, kognitiivisia ja persoonallisuuteen vaikuttavia muutoksia. Murrosikä alkaa yleensä varhaisnuoruuden aikana, mutta kehitysvaiheiden ilmeneminen on kuitenkin aina yksilöllistä, eikä suoraan ikään verrattavissa. Aikaisemmat elämäkokemukset, perhesuhteiden kiinteys ja nuoren oma temperamentti vaikuttavat merkittävästi siihen, millä tavalla nuori käy nuoruusaikaansa ja siihen liittyviä muutoksia ja haasteita läpi. (12–15-vuotiaan persoonallisuuden kehitys 2019.) Tämä näkyy usein myös nuorisokotiin sijoitettujen nuorten arjessa. Nuorilla on monesti taustallaan traumaattisiakin kokemuksia lapsuudessa, ja nämä heijastuvat myös nuoruusaikaan esimerkiksi siten, ettei kehitystaso välttämättä vastaa ikää, tai päinvastoin nuori voi olla huomattavasti ikätasonsa mukaista kehitystä edellä.

Nuoret kokevat suuriakin tunnekuohuja kehittäessään omaa identiteettiään ja ihmisyyttään. Nuorisokodeissa nuoruusiän kipuilut aikuiseksi kasvaessa voivat näkyä esimerkiksi epävarmuutena omasta ulkonäöstä, jolloin täytyy saada kokeilla kaikenlaisia hius- ja pukeutumistyynejä. Se voi näkyä myös rajojen testailuna tai erilaisina tunteiden purkauksina aggressiivisen käytöksen kautta. (15–18-vuotiaan persoonallisuuden kehitys 2019.) Ohjaajilta vaaditaan jaksamista, pitkää pinnaa ja kärsivällisyyttä, sekä suunnitelmallista, lujaa ja ennakoitavaa käytöstä työskenneltäessä usean murrosikässä olevan nuoren kanssa. Nuorilla täytyy olla varmuus siitä, että impulsiivisesta ja holtittomasta käytöksestä huolimatta häntä ei hylätä tai halveksita. (Kiskola 2019, 103.)

Nuorilla ei välttämättä ole ollut elämässään turvallista aikuista ennen nuorisokotiin sijoittamista, joten ohjaajien tehtävä on tällöin olla rajoja ja välittämistä tarjoavia turvallisia aikuisia, jotka hoivaavat ja huolehtivat nuoresta (Kiskola 2019, 101). Nuoren kasvua ja kehitystä yksilölliseksi

ja itsensä näköiseksi aikuiseksi pystytään nuorisokodissa tukemaan itsemääräämisoikeutta vahvistamalla esimerkiksi antamalla nuoren päättää omista mielipiteistään tai huoneensa sisustuksesta (15–18-vuotiaan persoonallisuuden kehitys 2019).

Nuorisokodissa haasteita luo nuorten laaja ikähaarukka sekä suuretkin erot kehityksessä. Nuorisokodin arki perustuu säännöllisyyteen ja ennakoitavuuteen, ja jokaisen nuoren oletetaan noudattavan kaikille yhteisenä laadittuja arkirytmeyttä ja sääntöjä, mutta erilaiset ikä- ja kehitystasot luovat tähän haasteen. Jokainen tarvitsee yksilöllistä tukea omiin haasteisiinsa eikä yhteisiin sääntöihin sopeutuminen aina onnistu. Yksi nuori tarvitsee rohkaisua itsenäistymiseen, kun taas toista nuorta täytyy suojella erilaisilta vaaroilta (Nuorten mielenterveyshäiriöt 2019).

3.3.3 Omaohjaajatyö

Nuorisokodissa jokaisella nuorella on vähintään yksi omaohjaaja. Omaohjaaja vastaa pääasiallisesti hänelle nimetyn nuoren asioista, tekee tiivistä yhteistyötä huoltajien sekä muiden verkostojen, kuten koulun kanssa. Omaohjaaja ja nuori suunnittelevat yhdessä nuoren toiveiden, haaveiden ja tavoitteiden pohjalta tulevaisuutta tai arkea, ja välillä he voivat yhdessä käydä esimerkiksi vaateostoksilla tai harrastustoiminnassa. (Haltsonen 2020.)

Omaohjaajan voi määritellä hänelle nimetyn nuoren asioiden ja elämäntilanteen asiantuntijaksi, joka tuo muun työyhteisön tietoon ikä- ja kehitystason mukaiset haasteet, sen hetkiset tai pidemmän aikavälin tavoitteet tai asiat, jotka täytyy ottaa hoito- ja kasvatustyössä huomioon. Usein omaohjaaja toimii myös nuoren edustajana ja tuo hänen ääntään kuuluviin esimerkiksi muulle työyhteisölle tai asiakassuunnitelmeneuvotteluissa. Omaohjaaja on vastuussa siitä, että kaikilla asianosaisilla on ajantasaiset ja riittävät tiedot nuoren tilanteesta. (Omaohjaaja työskentely, [viitattu 9.3.2021].)

Usein omaohjaaja on nuorisokodissa sijoitettuna olevalle nuorelle tärkein aikuinen. Omaohjaajan ja nuoren välisessä suhteessa korostuu luottamuksellisuus ja turvallisuus sekä kunnioitus toista kohtaan. Sinkkosen (2010, 11) mukaan omaohjaajan ja nuoren välinen turvallisuuden ja luottamuksen tunne syntyy siitä, kun nuori voi vuorovaikutuksessa näyttää kaikki tunteensa avuttomuudesta vihaan, eikä koe tulevansa hylätyksi näiden tunteiden kanssa. Hän jatkaa, että aikuisen saatavilla olo, rehellisyys ja ennakoitavuus ovat myös niitä elementtejä, jotka vaikuttavat nuoren hyvään kokemukseen omaohjaajasuhteesta.

3.3.4 Asiakassuunnitelma

Yksi lastensuojelutyön keskeisistä lähtökohdista on jokaisen lapsen oman ikä- ja kehitystason mukaisen hoidon, huolenpidon ja kasvatuksen turvaaminen, jota mietitään kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa ja ratkaisuissa (Lastensuojelun arvot ja periaatteet, [viitattu 4.1.2021]).

Jokaiselle lastensuojelulaitokseen sijoitetulle lapselle laaditaan asiakassuunnitelma, johon kirjataan ne asiat, joihin sijoituksen aikana pyritään vaikuttamaan. (L 13.4.2007/417). Tällaisia asioita voivat olla esimerkiksi säännöllisten aikataulujen luominen, ruokailuihin osallistuminen, yhteisiin sääntöihin sopeutuminen, koulunkäyminen tai erilaiset tukitoimet, kuten terapeutin tapaaminen säännöllisesti. Tavoitteet riippuvat siitä, mikä lapsen tilanne on suunnitelmaa tehtäessä. Asiakassuunnitelma on dokumentti, joka toimii lastensuojelulaitoksen työntekijöiden ohjekirjana lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. (Lastensuojelun asiakassuunnitelma 2021.) Asiakassuunnitelma tulee päivittää aina, kun siihen kirjatut asiat eivät ole enää ajankohtaisia ja sisällöt laaditaan aina lapsen ikä- ja kehitystaso huomioon ottaen.

Asiakassuunnitelma on osa toimivaa yhteistyötä huoltajien, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän sekä sijaishuoltopaikan hoito- ja kasvatushenkilökunnan välillä. Sillä on myös tärkeä tehtävä lapsen huostaanoton aikaisessa kasvatuksessa. Asiakassuunnitelmaa laatiessa täytyy ottaa huomioon myös lapsen ja hänen huoltajiensa mielipiteet ja ajatukset. Hoitoon ja kasvatukseen pyritään aina löytämään yhteinen toimintatapa, jota pystyy hyödyntämään niin lastenkodin arjessa kuin kotijaksoillakin. Usein kuitenkin lapsen kasvattamiseen ja tukemiseen löytyvät avaimet lapsilta itseltään: heidän toiveistaan ja tarpeistaan sekä suhteestaan ympärillä oleviin aikuisiin ja muihin lapsiin. (Batsleer 2008, 5–6.) Siksi lasten kuuleminen ja heidän osallisuutensa asiakassuunnitelmien laatimiseen on tärkeää.

3.4 Rajoitustoimenpiteet

Lastensuojelulaitoksissa pääasiallinen työkalu lasten kanssa toimittaessa on ohjaaminen keskustelemalla. Laitosten hyvän kohtelun suunnitelma antaa raamit sille, millaisilla toimilla hyvää kohtelua toteutetaan, ja toimintatapojen tulee olla yhtenäiset koko työyhteisössä. Näillä toimilla pyritään ennalta ehkäisemään rajoitustoimenpiteiden tarvetta. Tästä huolimatta eteen tulee joskus tilanteita, joissa rajoitusten käyttäminen on välttämätöntä. Rajoitustoimenpiteiden ja kasvatuksellisten rajojen asettaminen on häilyvä, mikä omalta osaltaan asettaa haasteita

lastensuojelulaitosten toiminnassa (Lasten itsemääräämisoikeuden toteutuminen lastensuojelun sijaishuollossa 2013.) Joskus voi olla vaikea hahmottaa, onko kyse kasvatuksellisesta toimesta vai lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin puuttuvasta rajoitustoimenpiteestä.

3.4.1 Rajoitustoimenpiteiden käyttäminen

Rajoitustoimenpiteiden käyttämisen edellytykset on lastensuojelulaissa tarkoin määritelty ja jokaisesta rajoitustoimenpiteestä tulee tehdä tilannekohtainen arviointi. Rajoitustoimenpide ei voi näin olla automaattinen seuraus tietynlaisesta toiminnasta, vaan jokainen rajoitus arvioidaan siinä hetkessä. Päätös rajoituksen toteuttamisesta tehdään niiden tietojen mukaisesti, jotka kyseiseen tilanteeseen vaikuttavat. Rajoitustoimenpiteen käyttöä ei voi myöskään perustella laitoksen määrittelemien sääntöjen ja toimintatapojen laiminlyönnillä. (Lastensuojelu 2015.)

Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) pykälässä 61b on rajoitustoimenpiteiden käytön edellytyksistä määrätty, että rajoitustoimenpiteitä saa käyttää ainoastaan silloin kun:

- 1) rajoitus on lapsen edun mukainen sekä oikeassa suhteessa lapsen ikään ja kehitystasoon nähden; 2) rajoitus on lapsen hoidon ja huolenpidon tai sijaishuoltoon johtaneen päätöksen tarkoituksen toteuttamisen kannalta perusteltu ja tarkoitukseen sopiva; 3) rajoituksen käyttäminen on välttämätöntä lapsen oman taikka muiden henkilöiden terveyden vakavan vaarantumisen vuoksi, ruumiillisen koskemattomuuden turvaamiseksi taikka merkittävän omaisuusvahingon ehkäisemiseksi; 4) rajoitus on oikeassa suhteessa suojeltavaan etuun nähden; 5) lapsen mielipide rajoituksesta on selvitetty 20 §:n mukaisesti, ellei se ole ilmeisen mahdotonta; ja 6) muut, lievemmat keinot eivät ole tilanteeseen soveltuvia.

On tärkeää huomioida, että kaikkien edellytysten on täyttyvä, ennen kuin rajoitustoimenpide voidaan toteuttaa (Rajoitukset sijaishuollossa, [viitattu 11.1.2021]). Jos kaikki edellytykset eivät täyty, mutta rajoitustoimenpide kuitenkin toteutetaan, ei lapsen kohtelu tilanteessa ole hyvän kohtelun mukaista, ja toiminta rikkoo merkittävästi sekä lakia että lapsen oikeuksia.

Rajoitustoimenpiteitä käytettäessä on myös huomioitava, että rajoitus tulee toteuttaa siten, että lapsen ihmisarvoa kunnioitetaan, hänen yksilöllinen tilanteensa, kuten ikä, sukupuoli ja kulttuuri- ja uskonnollinen taustansa, otetaan huomioon ja rajoituksen aikana lapsen perus- ja yksilöllisistä tarpeista huolehditaan asianmukaisesti. Rajoituksen toteuttaminen ei saa aiheuttaa lapselle haittaa tai vahinkoa, eikä rajoitus saa sisältää millään tavalla loukkaavaa kohtelua. (Rajoitukset sijaishuollossa, [viitattu 11.1.2021].)

Mikäli lapseen kohdistuu useampia rajoitustoimenpiteitä samanaikaisesti tai peräkkäin, on jokaista rajoitusta arvioitava erikseen. Jos arvioinnissa todetaan, ettei rajoittaminen enää ole välttämätöntä, tulee rajoitustoimenpiteen käyttö lopettaa heti. Rajoitustoimenpiteitä ei milloinkaan saa käyttää rangaistuksena, vaan lapsen perusoikeuksiin puuttuvia rajoituksia voi toteuttaa ainoastaan lastensuojelulain 11. luvun säännösten nojalla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 29–30.)

Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän tekemässä loppuraportissa (2020, 17) käy kuitenkin ilmi, että lapsi- ja sijaishuoltopaikkakohtaisessa rajoitustoimenpiteiden käytön järjestelmällisessä seurannassa ja valvonnassa on puutteita, joka osaltaan vaarantaa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten oikeuksia. Aluehallintoviraston valvonnan mukaan lastensuojelulaitoksissa on todettu lasten oikeuksien loukkaamista sekä epäasiallista ja lainvastaista menettelyä. Lapsiin on saattanut kohdistua lainvastaista ja perusteetonta rajaamista eivätkä lapset ole itse tienneet, miksi heihin kohdistuu rajoitustoimenpiteitä.

3.4.2 Lastensuojelulaissa määritellyt rajoitustoimenpiteet

Lastensuojelulaitoksessa käytettävät rajoitustoimenpiteet on määritelty tarkasti lastensuojelulaissa (L 13.4.2007/417). Rajoitustoimenpiteet yhteydenpidon rajoittamista lukuun ottamatta, ovat käytössä ainoastaan lastensuojelulaitoksissa, joissa niitä voidaan käyttää joko kiireellisesti sijoitettuun tai huostaanotettuun lapseen, ei avohuollon tukitoimena sijoitettuun (Rajoitukset sijaishuollossa, [viitattu 11.1.2021]).

Lastensuojelulakiin (L 13.4.2007/417) eritellyistä, tarkan harkinnan ja oikeudenmukaisten perusteluiden jälkeen käytettävissä olevista rajoitustoimenpiteistä lastensuojelulaitoksissa yleisimmin käytettyjä toimenpiteitä omien kokemustemme mukaan ovat liikkumisvapauden rajoittaminen, henkilönkatsastus ja -tarkastus, kiinnipitäminen sekä yhteydenpidon rajoittaminen, joita avaamme seuraavaksi enemmän.

Liikkumisvapauden rajoittamisella tarkoitetaan tilannetta, jossa lapselle asetetaan määräaikainen poistumiskielto lastensuojelulaitoksesta, sen alueelta tai nimetyn asuinyksikön tiloista. Liikkumisvapauden rajoitus voidaan tehdä esimerkiksi silloin, kun se on tarpeen lapsen suojelemiseksi häntä itseään vakavasti vahingoittavalta käyttäytymiseltä. Lastensuojelulaitoksen henkilökunta voi päättää enintään seitsemän vuorokauden rajoituksesta, tämän jälkeen päätöksenteko siirtyy lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. (Liikkumisvapauden rajoitus,

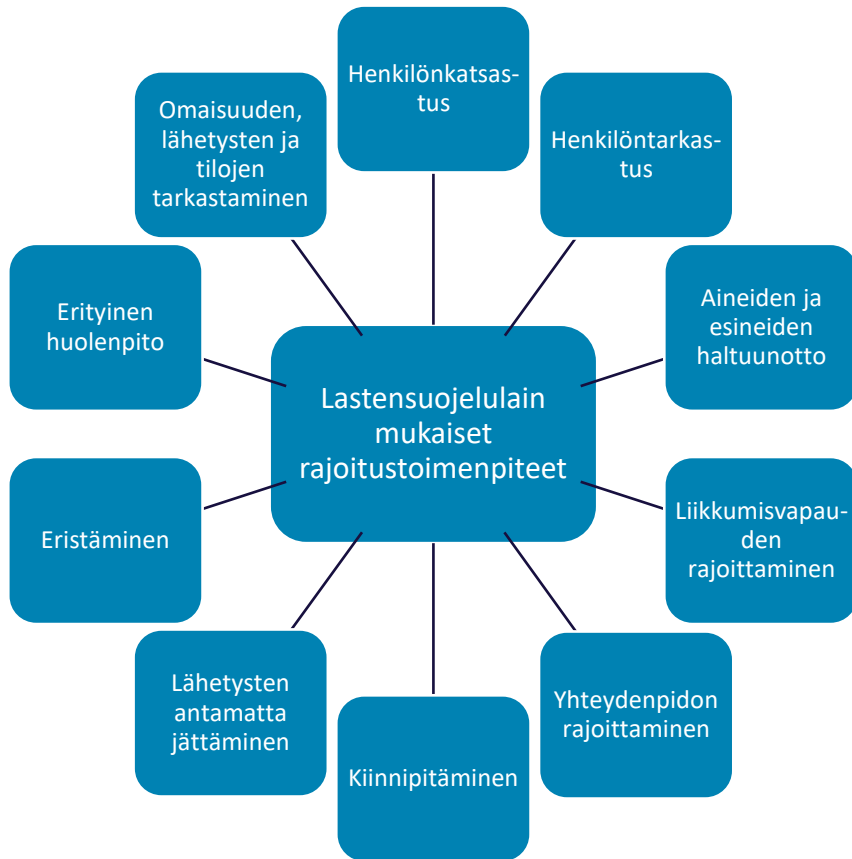
[viitattu 11.3.2021].) On huomioitava, että liikkumisvapauden rajoituksella ei voi katkaista lapsen sosiaalisia suhteita tai perua ennalta sovittuja kotilomia, ellei samanaikaisesti ole rajoitettu lapsen yhteydenpitoa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 38).

Yhteydenpidon rajoittamista voidaan käyttää, mikäli yhteydenpito esimerkiksi huoltajaan, muuhun sukulaiseen tai tuttavaan vaarantaa lapsen hengen tai terveyden tai rajoittaminen on tarpeen esimerkiksi lastensuojelulaitoksen henkilökunnan tai muiden lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Yhteydenpidon rajoittamisella voidaan rajata paitsi puheluita, myös tarpeen vaatiessa lapsen oikeutta tavata läheisiään sekä tarkastaa lapsen postit ja kirjelähetykset. (Yhteydenpidon rajoittaminen, [viitattu 13.3.2021].)

Henkilöntarkastus voidaan tehdä silloin kun on syytä epäillä, että lapsella on hallussaan päihkeitä tai satuttamiseen tarkoitettuja esineitä. Henkilönkatsastus puolestaan voidaan tehdä silloin, kun on syytä epäillä lapsen käyttäneen päihkeitä. Katsastus voidaan tehdä ottamalla virtsa-, veri-, hius- tai sylkinäyte tai suorittamalla puhalluskoe. Näissä toimenpiteissä on aina oltava paikalla kaksi hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvaa henkilöä, joiden on oltava tarkastettavan kanssa samaa sukupuolta, paitsi silloin, kun toinen tarkastuksen tekijä on terveydenhuollon ammattihenkilö. Näistä voidaan poiketa silloin, kun tarkastus on lapsen tai jonkun muun henkilön turvallisuuden varmistamisen vuoksi tehtävä välittömästi. Verikokeen voi tehdä ainoastaan terveydenhuollon ammattihenkilö. (Henkilöntarkastus, [viitattu 13.3.2021]; henkilönkatsastus, [viitattu 13.3.2021].)

Kiinnipitämisellä tarkoitetaan sellaista tilannetta, jossa lapsesta voidaan pitää kiinni tämän rauhoittamiseksi, mikäli lapsen oma käyttäytyminen on uhkaavaa ja sekavaa ja on todennäköistä, että lapsi satuttaa joko itseään tai muita, tai aiheuttaa vahinkoa omaisuudelle. Tilanteessa on tarkasti arvioitava, onko kiinnipitäminen välttämätöntä. Kiinnipidon syiden on oltava selkeästi perusteltavissa, ja kiinnipito on lopetettava välittömästi, kun lapsi on rauhoittunut, eikä sitä ole enää tarpeenmukaista jatkaa. (L 13.4.2007/417.)

Muita lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) mukaisia rajoitustoimenpiteitä ovat aineiden ja esineiden haltuunotto, eristäminen, erityinen huolenpito, sekä omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen. Alla olevalla kuviolla (Kuvio 1.) on pyritty havainnollistamaan lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) määrittelemien rajoitustoimenpiteiden laajuutta.

Kuvio 1. Lastensuojelulaissa määritellyt rajoitustoimenpiteet

Rajoitustoimenpiteiden käyttämisen perusteet on aina mietittävä yksilöllisesti ja tarkasti. Rajoituksilla puututaan lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin, eikä niitä tule käyttää lievin perustein (Rajoitukset sijaishuollossa, [viitattu 11.1.2021]). Rajoitustoimenpiteiden käyttämisessä on huomioitava myös se, että tiettyjen toimenpiteiden toteuttaminen oikeudenmukaisesti ja lain vaatimalla tavalla, vaatii lastensuojelulaitokselta oikeanlaisia tiloja, alalle sopivaa koulutusta sekä riittävää henkilöstöä. Työyhteisöissä on tärkeää, että jokaisella on oikeat tiedot siitä, miten ja millä perusteilla rajoitukset käytännössä toteutetaan. Tässä hyvän kohtelun suunnitelmalla ja sen ottamisella osaksi työntekijöiden perehdytystä on tärkeä rooli.

3.4.3 Rajoitustoimenpiteiden päätöksenteko, toteuttaminen ja kirjaaminen

Rajoitustoimenpiteiden konkreettisesta toteuttamisesta vastaavat useimmiten lastensuojelulaitoksen henkilökuntaan kuuluvat työntekijät. Päätöksentekovalta siitä, milloin ja millaista rajoitustoimenpidettä käytetään, on lähes aina lastensuojelulaitoksen johtajalla. Rajoitustoimenpiteistä joudutaan kuitenkin käytännössä päättämään usein kiireellisesti tai silloin, kun laitoksen

johtaja ei ole paikalla. Tällöin päätöksentekovastuu siirtyy laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluville henkilöille laitoksen delegointilistan mukaisesti. (Rajoitukset pähkinäkuoressa 2020.)

Rajoituspäätösten tekemisessä on myös sellaisia tilanteita, joissa hoito- ja kasvatushenkilökunnan valtuudet eivät riitä päätöksen tekemiseen. Kiireellisissä tilanteissa päätöksen enintään 30 vuorokauden yhteydenpidon rajoittamisesta voi tehdä ainoastaan lastensuojelulaitoksen johtaja tai häntä ylempi viranomainen. Päätös yhteydenpidon rajoittamisesta 30 vuorokauden jälkeen on ainoastaan johtavan viranhaltijan tehtävissä. Päätöksen lähetyksen antamatta jättämisestä voi tehdä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, jolla on oikeus lukea ja tarkastaa lähetys ennen päätöksen tekemistä. Yli 7 vuorokautta kestävästä liikkumisvapauden rajoittamisesta voi päätöksen tehdä niin ikään vain lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. (Rajoitukset pähkinäkuoressa 2020.)

Rajoitustoimenpiteet tulee aina toteuttaa niin, että ne eivät vahingoita lasta. Jossain tilanteessa esimerkiksi kiinnipitäminen voi olla liioiteltua ja pahimmassa tapauksessa johtaa rikossyytteen. Tällöin kiinnipitämistä ja sen toteuttamista tarkastellaan rikoslain (L 19.12.1889/39) luvun 4 pykälän 6, Voimakeinojen käyttö, näkökulmasta.

Jokainen rajoitustoimenpide on myös kirjattava asianmukaisesti. Kirjauksesta täytyy löytyä tieto esimerkiksi siitä, ketkä rajoitustoimenpiteen toimeenpanossa ovat olleet paikalla, mitkä ovat olleet perusteet rajoitukselle, sekä tieto siitä, mikä on lapsen mielipide asiaan ja miten se on selvitetty (L 13.4.2007/417). Rajoitusten käyttöä on arvioitava lapsen ikä- ja kehitystason mukaisesti heti, kun hän on siihen kykenevä. Lapsen kanssa käydään läpi syyt siihen, miksi rajoituspäätös on tehty, arvioidaan toimenpiteeseen osallistuneiden henkilöiden toimintaa tilanteessa, ja kerrotaan lapselle muutoksenhakuoikeudesta ja muista oikeussuojakeinoista. (Rajoitukset sijaishuollossa, [viitattu 11.1.2021].) Lasta täytyy kuulla aina ennen rajoituksen toimeenpanoa sekä sen jälkeen, jotta voidaan sanoa hyvän kohtelun toteutuneen.

Rajoitustoimenpiteiden päätöksistä ja toteuttamisesta tulee aina ilmoittaa lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle, jonka tulee keskustella lapsen kanssa rajoituksista ja niiden vaikutuksista lapsen tilanteeseen. Jos lapseen on kohdistettu useita tai pitkäkestoisia rajoitustoimenpiteitä, on sosiaalityöntekijän pohdittava, tarjoaako lastensuojeluyksikkö, johon lapsi on sijoitettu, riittävän tuen lapselle vai tulisiko paikkaa muuttaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 46–47.)

4 HYVÄ KOHTELU LASTENSUOJELUTYÖSSÄ

Tässä kappaleessa tuomme esiin sen, miten monitahoinen asia hyvän kohtelun määrittelemisen on. Avaamme tarkemmin muutamia käsitteitä, jotka erityisesti vaikuttavat siihen, miten hyvä kohtelu lastensuojelussa toteutuu. Käsitteiden avaamisen kautta toivomme lukijan ymmärtävän, että lastensuojelutyössä päivittäin kohdattavat asiat ovat moninaisia, eikä niihin ole selkeitä ratkaisuja ja vastauksia, vaan jokainen tilanne ja lapsi kohdataan siinä hetkessä ja arvioidaan yksilöllisesti.

Sijaishuollon tehtävänä on taata lapselle hänen etunsa mukainen kasvuympäristö sekä riittävä ja tarpeellinen huolenpito. Huolenpito sisältää esimerkiksi riittävän ja monipuolisen ravinnon tarjoamisen, arjesta huolehtimisen sekä terveydenhuollon järjestämisen. Huolenpito tarkoittaa myös sitä, että lapsella on luottamuksellisia huolenpitosuhteita aikuisiin niin sijaishuoltopaikassa, kuin muillakin elämän osa-alueilla. (L 13.4.2007/417.) On tärkeää huolehtia myös siitä, että lapsen yksityisyys ja koskemattomuus on turvattu ja lapset tuntevat olonsa kaikin puolin turvalliseksi (A 21.8.1991/60).

Kaikilla sosiaalihuollon asiakkailla on oikeus hyvään kohteluun, jota on esimerkiksi ihmisarvon, yksityisyyden ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen (Sosiaalihuollon asiakkaan asema ja oikeudet, [viitattu 9.4.2021]). Omien kokemuksiemme mukaan ohjaajan työssä hyvää kohtelua ovat paitsi erilaisten lakien määrittelemät hyvät toimintatavat, myös se, miten lapsi lastensuojelulaitoksen päivittäisessä arjessa kohdataan. Hyvä kohtelu lastensuojelussa on kaikkea sitä, mikä edistää lapsen hyvinvointia tai ottaa lapsen edun huomioon tavalla tai toisella. Hyvät käytöstavat, lapsen kuunteleminen, positiivinen vuorovaikutus ja läsnä oleminen ovat tärkeä osa hyvää kohtelua jokapäiväisessä työssä lastensuojelulaitoksessa. Kiristäminen, haukkuminen ja uhkailu eivät kuulu lastensuojelulaitoksen toimintatapoihin missään tilanteessa. Olemme omassa työssämme havainneet, että jokainen henkilö ymmärtää hyvän kohtelun termin omien lähtökohtiensa ja kokemustensa kautta, mikä saattaa työyhteisöissä hankaloittaa esimerkiksi yhdenmukaisten toimintatapojen ylläpitämistä.

Koettuun hyvään kohteluun liittyy paljon erilaisia käsitteitä, kuten lapsen etu, huolenpito, koskemattomuus, kohtaaminen, vuorovaikutus, dialogisuus, osallisuus, lapsen oikeudet ja itsemääräämisoikeus, joista keskeisimpiä avaamme tässä luvussa enemmän.

4.1 Lapsen oikeudet

Lapsen oikeudet ovat olennaisessa osassa kaikessa lapsien kanssa tehtävässä työssä ja kasvatuksessa. Lapsen oikeus ei ole sitä, että lapsi saa päättää, milloin menee nukkumaan tai mitä syö, vaan hänellä on oikeus vaikuttaa itseään koskeviin isoihin asioihin, kuten koulutukseen, nimeen ja kansalaisuuteen (Hydon 2018). Lapsioikeus on oikeudenala, joka tarkastelee lapsen oikeuksia erilaisissa yhteyksissä, ja tulkitsee lapsen oikeudellista asemaa koskevia käytänteitä. Lastensuojellun yhteydessä lapsioikeus käyttää usein termiä periaate. Näitä lastensuojelua määrittäviä periaatteita ovat esimerkiksi suojeluperiaate, osallisuusperiaate ja yhdenvertaisuusperiaate, jotka ovat onnistuneen lastensuojelutyön lähtökohtia. (Hakalehto 2018, 11, 386–389.)

Lapsen oikeuksista puhuttaessa tärkeä asiakirja on YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (A 21.8.1991/60). Sopimukseen on kirjattu lasten oikeuksia, ja se on maailman laajuisesti tunnustettu. Lasten oikeuksien sopimus määrittelee merkittävästi myös Suomessa tehtävää lastensuojelutyötä.

Kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla on erityisiä oikeuksia sijoituksen aikana. (Lapsen oikeudet, [viitattu 5.1.2021]). Tällaisia ovat esimerkiksi oikeus tavata sosiaalityöntekijää, oikeus saada tietoa omasta tilanteestaan, oikeus hyvään ja tarpeitaan vastaavaan sijaishuoltoon ja sijaishuoltopaikkaan, oikeus hyvään kohteluun ja huolenpitoon ja oikeus vaikuttaa omaa itseään koskevaan päätöksentekoon. Jokaisella lapsella on oikeus siihen, että hänen uskontoaan ja kulttuuriaan kunnioitetaan. Hänen asioitaan hoidetaan mahdollisuuksien mukaan hänen omalla äidinkielellään, tarvittaessa tulkin avustuksella. Lapsen tapoja ja tottumuksia kunnioitetaan, ja ne pyritään arjessa huomioimaan mahdollisuuksien mukaan. (A 21.8.1991/60.) Näiden oikeuksien toteutumisessa on tärkeä rooli lastensuojelulaitoksen henkilökunnalla. Hakalehdon (2018, 396–397) mukaan oikeusasiamies on korostanut, ettei esimerkiksi yhteydenpitoa omaan sosiaalityöntekijään voi jättää täysin lapsen harteille, vaan on tärkeää, että sosiaalityöntekijä on yhteyttä ottava osapuoli ja huolehtii siitä, että lapsella on riittävästi mahdollisuuksia tulla kuulluksi.

Lapsella on erityinen perusoikeus ylläpitää jo olemassa olevia sosiaalisia suhteita myös silloin, kun hänet on sijoitettu lastensuojelulaitokseen. Lastensuojelulain pykälässä 54 (L 13.4.2007/417) määrittellään lapsen oikeus ottaa vastaan vieraita tai vierailia lastensuojelulaitoksen ulkopuolella tai pitää muilla tavoin yhteyttä ja ylläpitää hänelle tärkeitä, jatkuvia ja

turvallisia ihmissuhteita. Lain mukaan lastensuojelulaitoksen sekä sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on tuettava lapsen ja vanhempien ja muiden läheisten yhteydenpitoa. Myös lapsen oikeuksien sopimuksessa korostetaan lapsen oikeutta yhteydenpitoon. (A 21.8.1991/60, 9. artikla 3. kohta.)

Lapsi on aina asianosainen, kun tehdään hänen elämäänsä ja hyvinvointiinsa vaikuttavia päätöksiä ja toimenpiteitä. Alle 12-vuotiaan kohdalla päätöksentekoon vaikuttavaa puheoikeutta käyttää hänen huoltajansa tai tämän tilalle nimetty edunvalvoja. 12 vuotta täyttäneellä on oikeus käyttää omaa puhevaltaansa ja halutessaan esittää myös vaatimuksia omaan asiaansa liittyen. Vaikka puhevalta onkin yli 12-vuotiailla, lapsen oma mielipide tulee selvittää myös nuoremmilta lapsilta. (Hakalehto 2018, 396–397).

Merkittävä tekijä, joka määrittää lastensuojelulaitoksessa tehtävää työtä oikeuksien osalta, on itsemääräämisoikeus. Se on jokaiselle kuuluva perusoikeus, joka muodostuu erityisesti oikeudesta henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Henkilökohtainen vapaus suojaa paitsi henkilön fyysistä vapautta, myös hänen vapauttaan omaan tahtoon ja itsemääräämisoikeuteen. Itsemääräämisoikeuteen sisältyvät myös muut Suomen perustuslaissa määritellyt perusoikeudet. (L 11.6.1999/731 7§). Itsemääräämisoikeudesta säädetään myös muissa laeissa. Esimerkiksi laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (L 22.9.2000/812) määritellään, että asiakkaalla on oikeus saada laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta tulee kohdella siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata, ja hänen yksityisyyttään kunnioitetaan.

Lapsi käyttää itsemääräämisoikeuttaan lastensuojelulaitoksessa esimerkiksi silloin, kun hän päättää omien viikkorahojensa käyttämisestä, valitsee omat vaatteensa tai päättää itse, mitä haluaa harrastaa. Lastensuojelulaitoksessa luodut aikataulut, kuten ruokailut, herääminen ja kotiintuloajat, eivät kuitenkaan ole lapsen itsemääräämisoikeuden rajoittamista, vaan osa kasvatuksellista rajojen luomista, jonka tarkoituksena on tukea ja kasvattaa lasta, eikä käyttää rangaistuksena. (Lasten itsemääräämisoikeuden toteutuminen lastensuojelun sijaishuollossa 2013.)

4.2 Lapsen etu

Sekä lastensuojelulaissa että lapsen oikeuksien sopimuksessa korostetaan lapsen etua keskeisenä periaatteena lastensuojelutyössä. Päätöksiä tehtäessä tulisi aina löytää lapsen etua

ajatellen paras vaihtoehto, vaikka joskus eteen tulee tilanne, ettei mikään ratkaisu ole hyvä. (Heinonen 2014.) Lastensuojelulaitoksissa toiminnan ensisijainen tavoite on ajaa lapsen etua, mutta se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että asioissa toimitaan aina siten, kuin lapsi haluaisi toimittavan, vaan sitä, että lapsen asiaa ajetaan lapsen oikeuksien mukaisesti ja sen mukaan, mikä siinä tilanteessa ja pitkällä tähtäimellä on lapsen parhaaksi. Päätöksiä tehtäessä on tärkeää ottaa huomioon niiden myönteiset ja kielteiset vaikutukset. Päätökset on osattava perustella kunnolla, ja niin, että sekä lapsi että huoltajat ymmärtävät miksi tällaiseen päätökseen on päädytty. (Lastensuojelun arvot ja periaatteet, [Viitattu 4.1.2021].) Hakalehto (2018, 392–394) muistuttaakin, etteivät päätökset ole lapsen edun mukaisia silloin, kun lapsi ei ole saanut ilmaista omaa mielipidettään asiassa tai mikäli hänen mielipiteensä on jätetty huomioimatta

Lapsen omaa mielipidettä on kysyttävä aina, kun häneen ja hänen hyvinvointiinsa liittyvistä asioista päätetään. Tämä on lapsen edun mukaista, ja tukee myös lapsen osallisuutta sekä itsemääräämisoikeuden toteutumista. Olisikin tärkeää, että lapsi olisi aina mukana oman hoito- ja kasvatussuunnitelman päivittämisessä sekä asiakassuunnitelman neuvotteluissa. Näin lapsella on mahdollisuus vaikuttaa häntä koskevissa isoissa päätöksissä välittömästi. (Saastamoinen 2010, 65–66.) Lastensuojelulaitosten henkilökunnalla saattaa olla lapsia tai heidän asenteitaan kohtaan ennakkoluuloja ja oletuksia, minkä vuoksi joskus saatetaan tehdä päätöksiä lasta kuulematta, koska oletetaan, ettei tältä saa asiaan asiallista vastausta. Tällaisissa tilanteissa lapsen hyvä kohtelu jää toteutumatta.

4.3 Osallisuus

Lastensuojelulaitoksissa asuvien lasten osallisuutta voidaan ajatella siitä näkökulmasta, että lapselle luodaan osallisuuden avulla tilanteita, joissa hän pystyy itse vaikuttamaan omaan arjen ympäristöönsä sekä itseään koskeviin asioihin. Lasten ja nuorten osallisuus lastensuojelulaitoksissa on ohjaajien ja nuorten vallan jakamista yhteisistä tai nuorten henkilökohtaisista asioista päätettäessä. Jokaisella lapsella tulee olla myös yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa sekä tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. Lapsen oikeudet osallistua pohjautuvat kansainvälisiin sopimuksiin, poliittisiin asiakirjoihin ja lainsäädäntöön sekä suosituksiin ja ohjelmiin. Esimerkiksi YK:n lasten oikeuksien yleissopimus velvoittaa sopimukseen sitoutuneita valtioita tukemaan ja vahvistamaan lasten osallisuutta erilaisin toimenpitein. (Hipp, Pollari & Luoma 2018, 6, 9, 11.) Suomessa lasten ja nuorten osallisuuteen velvoittaa YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksen rinnalla esimerkiksi perustuslaki, kuntalaki, lastensuojelulaki,

nuorisolaki ja perusopetuslaki (Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet 2019).

Vuonna 2020 uudistuneessa lastensuojelulaissa (L 13.4.2007/417) korostetaan erityisesti lapsen kanssa työskentelyä ja annetaan sille uusia raameja. Lain 4. luku käsittelee lapsen osallisuutta, jossa merkittävänä osa-alueina ovat lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen. Olennainen osa osallisuuden toteutumisessa onkin lapsen subjektiivinen kokemus siitä, tuntee ko hän tulleensa kuulluksi sekä kohdatuksi ja onko hänen mielipiteensä otettu huomioon (Hipp ym. 2018, 11). Lapsen kuuleminen ja kuunteleminen on tärkeä osa myös hyvän kohtelun näkökulmasta. Hyvä kohtelu ei ole toteutunut, jos lapsi ei ole saanut tunnetta siitä, että hänen asiansa on kuultu ja sitä on pidetty tärkeänä.

Lastensuojeluyksikön arjessa lapsen osallisuuden kokemus voi syntyä esimerkiksi siitä, että hän on voinut valita, osallistuuko johonkin toimintaan vai ei, tai hänen äänensä ja mielipiteensä kuullaan ja huomioidaan asiakassuunnitelman neuvotteluissa. Arjessa voi tulla vastaan myös sellaisia tilanteita, joihin osallistuminen olisi aikuisellekin haastavaa. Onkin tärkeää huomioida myös se, että lapsi ei välttämättä tahallaan ole hankala ja osallistumatta, vaan häntä voi tilanne ahdistaa tai jopa pelottaa. Tällöin on löydettävä ratkaisuja, joiden avulla lapsella on edelleen mahdollisuus vaikuttaa, vaikkei syystä tai toisesta kykenisi esimerkiksi erilaisiin neuvotteluihin osallistumaan. Myös osallistumatta oleminen on lapsen päätös ja osa hänen osallisuuden kokemustaan. (Lapsen osallisuus 2019.)

5 LAPSEN OIKEUKSIEN TOTEUTUMISEN VALVONTA

Monissa lastensuojelullisissa toimenpiteissä ja puuttumisen keinoissa kajotaan huomattavalla tavalla lapsen ja hänen huoltajiensa perus- ja ihmisoikeuksiin. Lastensuojelua toteutettaessa ollaan usein eettisesti herkkien kysymysten äärellä, joissa korostuu velvollisuus noudattaa lastensuojelun toimintaa ohjaavien tahojen asettamia lakeja ja määräyksiä. (Hakalehto 2016, 26.) Heinosen (2019, 5) mukaan jokaisen yksilön työskentelyä ja parhaaseen mahdolliseen tulokseen pääsyä turvataan lastensuojelun työkentillä lainsäädännöllä, toiminnan ohjaamisella eri toimielimien säätämänä sekä riittäväillä resursseilla.

5.1 Lastensuojelulain kehittyminen ja tarkoitus

Suomessa lasten oikeuksia ohjaa lastensuojelulaki (L 13.4.2007/417) ja sen puitteissa sekä määrittelemissä rajoissa tapahtuu itse lastensuojelutyö. Ensimmäiset maininnat ja pohdinnat lasten yhteiskunnallisesta suojelemisesta teki vuosina 1918–1921 Suomessa toiminut lastensuojelukomitea. Vuonna 1929 tehtiin ensimmäinen esitys lastensuojelulaista, mutta se ei koskaan edennyt eduskunnan käsittelyyn asti silloisen eduskunnan hajottamisen vuoksi. Muutamien vuosien päästä vuonna 1936 säädettiin Suomen ensimmäinen lastensuojelulaki, joka astui voimaan vuoden 1937 alussa. Tuo voimaan astunut laki oli merkittävä suomalaisten lasten kannalta ja se vahvisti heidän asemaansa yhteiskunnassa. Laki pysyi sellaisenaan kauan, ja seuraavat muutokset ja uudistukset tehtiinkin vasta 1980-luvulla. Uudistetut lakimuutokset astuivat voimaan vuonna 1984, ja ne koskivat nykypäivänakin tärkeitä lapsen itsemääräämisoikeuden korostamista ja lapsen edun huomioimista häntä koskevissa päätöksissä. (Ylikännö 2018, 27–29.)

Viimeisin merkittävä muutos ennen vuoden 2020 alkua astui voimaan 13.4.2007. Nykypäivänä lastensuojelulain perimmäinen ja ensisijainen tarkoitus on turvata jokaiselle lapselle oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (L 13.4.2007/417.) Lastensuojelulaki on erityisesti lastensuojelutyössä tärkeä työväline ja työtä ohjaava kivijalka, joka on läsnä lastensuojelulaitosten arkisessa käytännön työssä.

Kuitenkin jo ennen varsinaisen lastensuojelulain tai Suomen perustuslain voimaan astumista, on lasten oikeuksia edistetty vuonna 1989 Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksessa. Lasten oikeuksien yleissopimus astui kansainvälisesti voimaan vuonna 1990, ja elokuussa

vuonna 1991 myös Suomi liittyi sopimukseen. (Suomen YK-liitto, [viitattu 6.1.2021].) Bardyn (2013, 62) mukaan lasten oikeuksien yleissopimus tarkoittaa kokonaisuutenaan ihmisoikeuksien lisäksi lasten suojelun, huolenpidon sekä osallisuuden, jota voi hyödyntää etenkin lastensuojelutyössä.

Suomen perustuslain (L 11.6.1999/731) luvussa 2 on säädetty kansalaisten perusoikeuksista. Muun muassa oikeus yhdenvertaiseen kohteluun sukupuoleen, ikään, uskontoon, kieleen, alkuperään, terveydentilaan, mielipiteeseen, vakaumukseen tai vammaisuuteen katsomatta, oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen sekä elämään, liikkumisvapaus, yksityisyyden suoja, rikosoikeudellinen laillisuusperiaate, uskonnon, omantunnon ja sananvapaus, sivistykselliset oikeudet, oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin, omaisuuden suoja, oikeus sosiaaliturvaan sekä vastuu ympäristöstä ovat jokaisen ihmisen oikeuksia lähtökohdista riippumatta ja koskevat niin aikuisia kuin lapsiakin asuvatpa he sitten kotona tai kodin ulkopuolelle sijoitettuina. Pykälässä 6 on myös säädetty erillinen kohta lapsiin liittyvästä perusoikeudesta. Lasta tulee kohdella tasa-arvoisesti, ja hänen tulee saada vaikuttaa omiin asioihinsa kehitystasoaan vastaavalla tavalla (L 11.6.1999/731). Lastensuojelun laitostyössä joudutaan välillä turvautumaan rajoitustoimenpiteisiin, joilla kajotaan ihmisten perusoikeuksiin, kuten liikkumisvapauteen. Siksi rajoitustoimenpiteiden käyttö on tarkkaan säädeltä lailla ja sitä seurataan monien eri tahojen toimesta.

5.2 Lastensuojelulaitosten valvonta

Lasten sijoituksista vastaavat kunnat. Mikäli lapsi sijoitetaan muulle paikkakunnalle kuin sijoittajakuntaan, on lapsen sijoittajakunnan ilmoitettava tästä kuntaan, jonne lapsi ollaan sijoittamassa tarvittavien järjestelyiden turvaamiseksi. Lapsen sijoittajakunnan velvollisuutena on myös ilmoittaa sijoituskunnalle sijoituksen päättymisestä, sillä kunnilla on oltava rekisterit siitä, kuinka paljon kuntaan on sijoitettu lapsia muualta kuin kunnan sisältä. (L 13.4.2007/417.)

Sijoittajakunnan velvollisuus on myös valvoa sijaishuoltopaikkoja, joihin kunnasta nuoria on sijoitettu. On tärkeää varmistaa, että sijoitettu nuori saa sijaishuoltopaikasta kaiken sen avun, mistä yhdessä on sovittu. Valvontaa voidaan toteuttaa esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden vierailujen yhteydessä ja mahdollistamalla lapselle kahdenkeskistä aikaa kertoa kokemuksistaan luottamuksellisesti. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on valvoa myös rajoitustoimenpiteiden

käyttöä, sekä sitä, että lapselle on maksettu kaikki tälle kuuluvat käyttövarat. (Sijaishuollon valvonta, [viitattu 24.1.2021].)

Mikäli lapsi kokee, että hänen oikeuksiaan on loukattu, on hänellä oikeus tehdä asiasta kantelu. Oikeusasiamies käsittelee vuosittain noin 300 kantelua, jotka usein kohdistuvat lastensuojeluviranomaisiin. Oikeusasiamiehen tehtävänä on käsitellä saapuneet kantelut ja ratkaista ne. Hän voi myös tehdä selvityspyyntöjä eri tahoille saamiensa kanteluiden perusteella. Oikeusasiamies voi myös tehdä tarkastuskäyntejä ja saada näin paremman kuvan esimerkiksi lastensuojelulaitoksen tilanteesta. (Eduskunnan oikeusasiamies, [viitattu 24.1.2021].)

Aluehallintovirastojen tehtävä on valvoa ja ohjata lastensuojelulaitoksia lakien mukaisessa toiminnassa (Lastensuojelun valvonta, [viitattu 24.1.2021]). Valvonta voi tapahtua yleisellä ohjauksella, lastensuojelulaitoksen perustamiseen liittyvällä lupamenettelyllä tai valvontakäynteillä (Sijaishuollon valvonta, [viitattu 24.1.2021]). Valvontakäyntien yhteydessä aluehallintoviraston edustajan on kuultava lastensuojelulaitokseen sijoitettujen lasten kokemuksia ja näkemyksiä asioista. Tällä pystytään tehostamaan lastensuojelun valvontaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 50) Tarkastuskäyntien yhteydessä aluehallintoviraston tulee valvoa erityisesti rajoitustoimenpiteiden käyttöä (L 13.4.2007/417).

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira yhdessä aluehallintovirastojen kanssa valvoo lastensuojelulle asetettujen määräaikojen toteutumista. Näistä tieto tulee Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta puolivuositain. Määräaikojen toteutumisessa havaittujen puutteiden perusteella tehdään ratkaisuja valvontatoimien suhteen. (Lastensuojelun määräaikojen valvonta 2015.) Myös sosiaalihuollon valitusten ja kanteluiden käsittely kuuluu Valviran ja aluehallintoviraston tehtäviin.

Valvira valvoo ja ohjaa myös aluehallintovirastojen toimintaa ja edistää yhdenmukaisten toimintatapojen käyttöönottoa ja noudattamista valtakunnallisesti. Lastensuojelun kohdalla Valviran käsittelemät asiat ovat esimerkiksi lain tulkinnanvaraisuuteen liittyvät tilanteet, jotka ovat koko maan lastensuojelua koskevia. (Lastensuojelun valvonta, [viitattu 24.1.2021].)

5.3 Omavalvontasuunnitelma ja hyvän kohtelun suunnitelma

Jokaisen sosiaalihuollon toimintayksikön on laadittava omavalvontasuunnitelma. Sen perustana on toimintayksikön laatima suunnitelma siitä, millä keinoilla yksikössä toteutetun

sosiaalihuollon laatu ja turvallisuus varmistetaan. Suunnitelman tarkoituksena on ennakoida mahdollisia epäkohtia ja arvioida palvelun toteuttamiseen vaikuttavat riskitekijät. Näin pystytään varautumaan siihen, miten niitä voitaisiin ehkäistä tai poistaa. (Lastensuojelun valvonta, [viitattu 24.1.2021].) Omavalvontasuunnitelma on oltava yksiköissä esillä niin, että se on helposti saatavilla ja halukkaiden on se mahdollista lukea. Suunnitelmaa ei tarvitse lähettää Valviraan tai aluehallintovirastolle, elleivät nämä sitä pyydä nähtäväksi. (Omavalvonta 2016.)

Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) uudistuessa voimaan astui säädöksiä, joilla pyritään turvaamaan ja tarkentamaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten oikeuksia huolenpitoon, hyvään kohteluun, valvontaan ja ihmisarvoa kunnioittavaan käytökseen. Lakiin lisättiin pykälä 61 b §, joka velvoittaa lastensuojelulaitokset laatimaan erillisen hyvän kohtelun suunnitelman, joka liitetään osaksi omavalvontasuunnitelmaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö, [viitattu 12.12.2020]). Hyvän kohtelun suunnitelman tarkoituksena on vahvistaa ja tukea sijoitettujen lasten itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä luoda luottamusta, avoimuutta ja yhteisymmärrystä yhteisistä toimintatavoista. Suunnitelman yhtenä pyrkimyksenä on myös ennaltaehkäistä ja vähentää rajoitustoimenpiteiden käyttöä lastensuojelun sijaishuoltopaikoissa. (L 13.4.2007/417)

Lastensuojelulakiin (L 13.4.2007/417) on määritelty, että suunnitelmasta tulee löytyä tieto siitä, miten lasten ikätason mukaista itsemääräämisoikeutta tuetaan, vahvistetaan sekä ylläpidetään. Suunnitelmasta on käytävä ilmi myös tiedot lastensuojelulaitoksen toimintaperiaatteista, tieto lapsen oikeudesta tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin sekä siihen liittyvästä tarpeellisesta huolenpidosta. Lisäksi suunnitelmasta on käytävä ilmi tiedot valvonnasta, jotta sijaishuolto toteutuisi ensisijaisesti ilman rajoitustoimenpiteitä.

Ennaltaehkäisevistä toimista ja huolenpidosta huolimatta lastensuojelun sijaishuollossa joudutaan välillä turvautumaan rajoitustoimenpiteisiin. Hyvän kohtelun suunnitelmasta tulee käydä ilmi, miten lastensuojelulaissa tarkoitettut rajoitukset toteutetaan ja missä tilanteissa niitä voidaan käyttää, yleiset toimintatavat rajoitusten käytön jälkeen sekä se, millä tavalla lapsille kerrotaan heidän oikeusturvakeinoistaan. Suunnitelmaan on myös kirjattava, miten rajoitusten käytön yhteydessä huolehditaan kaikkien yksikössä olevien lasten turvallisuudesta ja miten ohjaajien ja muiden toimintayksikössä oleskelevien turvallisuudesta huolehditaan rajoitusten käytön yhteydessä ja muissa tilanteissa, joissa heihin saattaa kohdistua väkivallan uhkaa. (Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma, [viitattu 10.12.2020]).

Lastensuojelulaitokseen sijoitetuille lapsille on annettava mahdollisuus osallistua hyvän kohtelun suunnitelman tekemiseen ja heitä on kuultava suunnitelman laatimisen ja tarkastamisen yhteydessä. Suunnitelma tulee arvioida ja tarkastaa vuosittain. Valmis hyvän kohtelun suunnitelma käydään yhdessä läpi kaikkien yksikköön sijoitettujen lasten kanssa. Suunnitelma lisätään omavalvontasuunnitelman liitteeksi ja sijoitetaan laitokseen kaikkien nähtäville. Suunnitelma lähetetään myös tiedoksi lapsen sijoituksesta vastaavalle kunnalle ja lasten asioista vastaaville sosiaalityöntekijöille. (L 13.4.2007/417.) Hyvän kohtelun suunnitelman laatiminen yhdessä lastensuojelulaitokseen sijoitettujen lasten kanssa, on onnistuessaan hyvä väylä avoimeen kasvatukselliseen keskusteluun lasten kanssa, ja toimii myös koulutuksellisenä toimena työntekijöiden kanssa (Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma, [viitattu 10.12.2020].)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa tarkastelemme laadullisen tutkimuksen ja tutkimushaastattelun keskeisimpiä periaatteita. Lisäksi kerromme käyttämistämme tutkimusaineiston analysointimenetelmistä, ja tutkimuksemme eettisyyteen ja luotettavuuteen vaikuttavista seikoista.

6.1 Laadullinen tutkimus

Toteutimme opinnäytetyömme tutkimuksen kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tarkoituksenamme on saada selville ohjaajien omia kokemuksia, näkemyksiä ja ajatuksia koe-tusta työelämästä nuorten hyvään kohteluun liittyen. Laadullisen tutkimuksen toteuttaminen tuki parhaiten meidän päämääräämme saada selville, mitä nuorten hyvä kohtelu ohjaajien mielestä on ja miten se näyttäytyy arjen eri työtilanteissa sekä tuoda esiin heidän näkökulmansa hyvän kohtelun suunnitelmaan tai nuorten hyvään kohteluun liittyvistä kehittämisideoista ohjaajien näkökulmasta.

Alasuutarin mukaan (2011, 84) laadullisen tutkimuksen ominaisuuksina on pyrkiä ymmärtämään tutkittavan aiheen merkitystä ja siihen liittyviä moniulotteisia kokemuksia ja näkökulmia, joita selvitimme tutkimalla lastensuojelulaitoksen ohjaajien kokemuksia hyvän kohtelun toteutumisesta heidän työpaikallaan. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, etteivät tutkimuksen tulokset ole yleistettävissä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a). Siksi tämän tutkimuksen tulokset ovatkin yhdistettävissä ainoastaan yhteistyökumppanimme toimineeseen lastensuojeluyksikköön.

Laadullisen tutkimuksen piirteisiin kuuluu myös se, että tutkimukseen osallistuvat henkilöt saavat omin sanoin kertoa tutkittavaan aiheeseen liittyvistä omista kokemuksistaan, ajatuksistaan ja mielipiteistään (Tilastokeskus, [viitattu 7.1.2021]). Tämä sopi omiin tutkimustavoitteisiimme sekä tutkimushaastattelulla toteutettuun aineiston keräämiseen.

6.2 Tutkimushaastattelu

Tutkimuksemme aineisto kerättiin tutkimushaastatteluilla, jotka etenivät etukäteen luodun puolistrukturoidun kysymysrunгон mukaisesti. Eskolan ja Vastamäen (2010, 26-28) mukaan haastattelulla on mahdollista saada selville haastateltavan syvällisiä ajatuksia, kokemuksia ja näkökulmia tutkittavasta aiheesta sekä se antaa haastateltavalle mahdollisuuden kertoa omia

mielipiteitään tai omia kokemuksiaan aiheesta. Haastattelulla toteutettavaan aineistonkeruun etuihin kuuluu myös se, jos vastaukset ovat monitahoisia sekä halu saada syvällistä tietoa tutkittavasta aiheesta (Hirsjärvi & Hurme 2015, 36). Nämä asiat vaikuttivat merkittävästi aineistonkeruun menetelmän valinnassa ja siksi haastattelu tuntui tavoitteitamme parhaiten tukevalta vaihtoehdolta.

Puolistrukturoidulle haastattelulle on ominaista, että kysymykset ovat etukäteen tarkasti mietitty ja kaikille vastaajille samat, mutta valmiit vastausvaihtoehdot puuttuvat (Näpärä 2017). Puolistrukturoitu haastattelumalli sopii käytettäväksi myös silloin, kun aihetta on tutkittu melko vähän, kuten meidän aihettamme on.

Luomamme kysymysrunko haastatteluihin muodostui seitsemästä pääkysymyksestä (Liite 1.). Kysymykset muotoiltiin avoimiksi kysymyksiksi, joilla pyrittiin saamaan mahdollisimman syvällisiä ja laajoja vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Kysymykset liittyivät ohjaajien ajatuksiin nuorten hyvän kohtelun tarkoituksesta, hyvän kohtelun näkyvyydestä työn eri osa-alueilla sekä työpaikan hyvän kohtelun suunnitelman käsittelyyn ja hyvän kohtelun käytäntöjen kehittämisajatuksiin. Kysymysrunkoon liitettiin mukaan myös apukysymyksiä, joilla pystyttiin varmistamaan haastattelun eteneminen.

Laatimamme kysymysrunгон kysymykset olivat:

1. Mitä ajattelet lastensuojelulaissa määritellyn hyvän kohtelun tarkoittavan?
2. Miten hyvä kohtelu näkyy työssäsi?
3. Miten hyvä kohtelu näkyy työssäsi iän ja kehitystason mukaisessa hoidossa ja kasvatuksessa?
4. Miten hyvä kohtelu näkyy työssäsi itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta vahvistavana?
5. Miten hyvä kohtelu näkyy rajoitustoimenpiteitä tehtäessä?
6. Mitä ajattelet hyvän kohtelun suunnitelmasta osana omavalvontasuunnitelmaa?
7. Miten tämän työyhteisön hyvään kohteluun liittyviä toimenpiteitä voisi mielestäsi kehittää?

6.3 Aineiston keruu

Haastatteluun osallistui seitsemän nuorisokodin ohjaajaa, joiden työsuhteet olivat kestäneet yhteistyöorganisaatiomme alaisuudessa vuodesta neljään vuoteen. Hyvän kohtelun suunnitelmaa koskeva lakimuutos tuli voimaan 1.1.2020, joten haastatteluun valittiin sellaisia ohjaajia, joiden työsuhde oli alkanut jo ennen lakimuutosta. Vilkka (2017, 212) toteaa, että haastateltavien valinnassa merkityksellisin kriteeri on haastateltavien tietämys ja omakohtaiset kokemukset asiasta. Tämän halusimme varmistaa haastateltavien pitkällä työsuhteen kestolla. Haastatteluun osallistuneet ohjaajat olivat koulutustaustaltaan sairaanhoitajia, sosionomeja, lähihoitajia ja nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajia.

Eskolan ja Suorannan (2005, 15–17) mukaan laadulliselle tutkimukselle ominaista on pieni ja harkinnanvarainen tutkimusjoukko, mutta tutkimusjoukon tulee silti olla määrällisesti niin suuri, että tutkittavasta aiheesta saatava aineisto sisältää kattavasti tietoa. Laadullisessa tutkimuksessa halutaan saada mahdollisimman tarkka ja syvälinen kuva tutkittavasta aiheesta, joten tutkimusjoukkoa valitessa tärkeämpää on siis laatu eikä määrä. (Vilkka 2017, 234). Otimme tämän huomioon omassa tutkimuksessamme rajatessamme haastatteluun osallistuvien määrää.

Ennen haastatteluita tutkimukseen osallistuvia tiedotettiin etukäteen erillisellä tiedotelomakkeella, johon he saivat rauhassa tutustua (Liite 2.). Haastatteluun osallistuminen oli täysin vapaaehtoista, sillä tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus on kaikissa tutkimuksissa eettinen normi (Kuula 2011, 22). Jokainen haastateltava allekirjoitti tutkimukseen osallistuvan suostumuslomakkeen, jolla he vahvistivat vapaaehtoisuutensa ja halukkuutensa osallistua tutkimukseen (Liite 3.).

Haastattelut toteutimme yhteistyökumppanin tiloissa. Jokainen haastattelu äänitettiin ja äänitykset ovat ainoastaan tähän tutkimukseen osallistuvien käytettävissä, ja ne on suojattu salasanoin. Kerätty aineisto ja äänitykset hävitetään litteroinnin ja tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Nämä asiat annettiin haastatteluun osallistuvien tietoon avoimuuden sekä luottamuksen lisäämiseksi, ja niitä korostetaan läpi tutkimuksen, koska se on Tuomen & Sarajärven (2018, 155) mukaan haastatteluihin osallistuvien kannalta myönteinen ja luottamusta lisäävä asia. Jos haastatteluissa nousi esiin nimiä, myös nämä muutettiin anonyymeiksi tietosuojan vuoksi. Jokaisen haastatteluun osallistuneen henkilön kertomuksia kunnioitettiin, ja jokainen kertomus käsiteltiin tasa-arvoisesti.

Kaikkien haastatteluun osallistuneiden henkilöllisyydet pidettiin anonyyminä eikä heiltä kysytty mitään sellaista, mistä heidät voisi tunnistaa. Myös yhteistyökumppanin nimi on muutettu anonyymiksi opinnäytetyöhön, jotta sekä tutkimukseen osallistuvien että nuorisokodissa sijoitettuna olevien nuorten henkilöllisyys voidaan suojata.

6.4 Tutkimusaineiston analyysi

Ennen varsinaista aineiston analysointia litteroimme nauhoitetuilla haastatteluilla keräämämme aineiston eli muutimme äänitykset kirjalliseen ja analysoitavaan muotoon. Litteroinnin tarkkuus ja asiat, joihin siinä erityisesti kiinnitetään huomiota, vaihtelevat sen mukaan, millaisia asioita haastattelusta on tarkoitus analysoida. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b). Tutkimuksessamme litteroinnissa emme kiinnittäneet huomiota kielellisiin vivahteisiin, äänenpainoihin tai taukoihin, koska ne eivät muuttaneet haastateltavien vastauksia merkittävästi.

Litterointien yhteydessä koodasimme haastateltujen vastaukset koodeilla H1-H7 selkeyttääksemme aineistoa analysointia varten sekä haastateltavien anonymiteettiä suojataksemme. Haastatteluvastaukset muutimme samalla yleiskieleksi niin, ettei niistä voi tunnistaa haastatteluun osallistunutta esimerkiksi murteen tai käytettyjen sanojen tai sanontojen perusteella.

Analyysiin ja aineiston tulkintaan ei ole olemassa vain yhtä tai tiettyä yleispätevää tapaa (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 11). Sisällönanalyysia kuitenkin kuvaillaan perusmenetelmäksi laadullisia tutkimuksia analysoitaessa ja siihen voidaankin liittää valtaosa laadullisen tutkimuksen eri analyysimenetelmistä. Sen tavoitteena on luoda hajanaisesta aineistosta selkeä ja looginen kuva sekä johtopäätökset tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomijärvi & Sarajärvi 2018, 103, 122.)

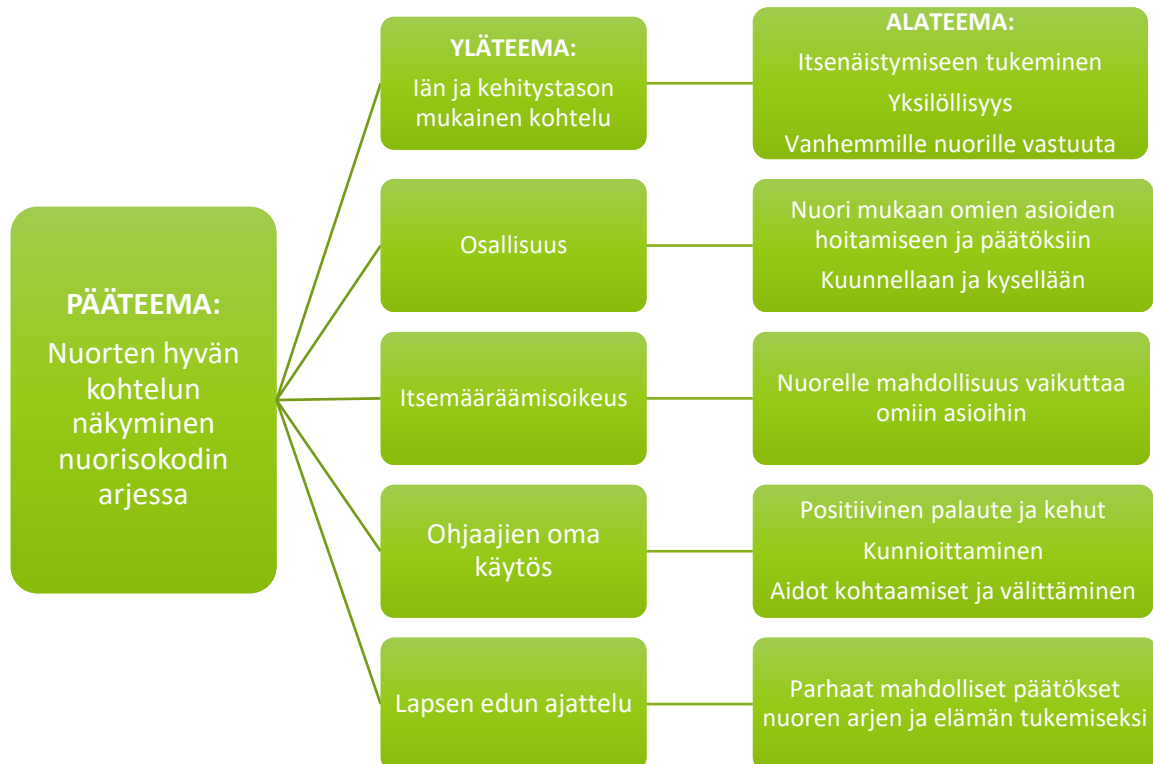
Aineistoa voidaan jo litterointivaiheessa alkaa teemoitella tai luokitella, mutta täytyy kuitenkin huomioda, ettei pelkkä luokittelu ei ole aineiston analysointia vaan enemmänkin aineiston tekemistä tutuksi tutkijalle (Ruusuvoori ym. 2010, 12). Aineiston jakamisella erilaisiin teemoihin, luokkiin tai tyypeihin haetaan vertailukohteita halutusta aiheesta, halusi tutkija sitten selvittää joko samankaltaisuutta tai erilaisuutta. (Tuomijärvi & Sarajärvi 2018, 107.) Me järjestimme aineistoamme teemoittelun avulla, koska haastattelujen aikana sekä aineiston litteroinnin yhteydessä saimme melko hyvän näkemyksen siitä, millaiset teemat aineistosta erityisesti nousevat esiin. Näitä olivat esimerkiksi itsemääräämisoikeus, lapsen etu sekä oikeudenmukaisuus.

Teemoittelu on sisällönanalyysitapa, jossa keskitytään niihin asioihin ja aiheisiin, joista aineisto välittää tietoa (Vuori 2021). Teemoittelussa aineistosta etsitään vastauksia yhdistäviä ja erottavia asioita. Tarkoituksena on havainnoida, mitkä asiat aineistossa ovat keskeisiä ja mieltä yhteinen nimittäjä eli teema. Aineistoa järjesteltäessä erilaisten teemojen mukaan, tulee yhden teeman alle koota aineistosta kaikki ne asiat, jotka kyseiseen teemaan jollain tavalla sopivat. Sama asia voi siis olla useammankin teeman alla, myös toisilleen vastakohtaisten. Teemoittelulle tyypillistä on se, että tutkimusraporttiin teemoittelun yhteyteen liitetään suoria sitaatteja aineistosta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006d.)

Halusimme tuoda aineiston konkreettisesti käsiteltäväksi ja helpommin ymmärrettäväksi tulostamalla sen paperille ja leikkaamalla erilaisiin paloihin. Palat järjestelimme sopivien teemojen alle ja taas löytyneiden alateemojen alle. Tällaisella teemoitteluprosessilla saimme tulokseksi viisi pääteemaa, joita ovat yleiskäsitys hyvästä kohtelusta, nuorten hyvän kohtelun näkyminen nuorisokodin arjessa, asiat, jotka eivät kuulu nuorten hyvään kohteluun, hyvä kohtelu rajoitus-toimenpiteitä toteutettaessa sekä hyvään kohteluun liittyvät kehityskohteet. Näiden pohjalta muodostimme aineiston pääteemat sekä ylä- ja alateemat.

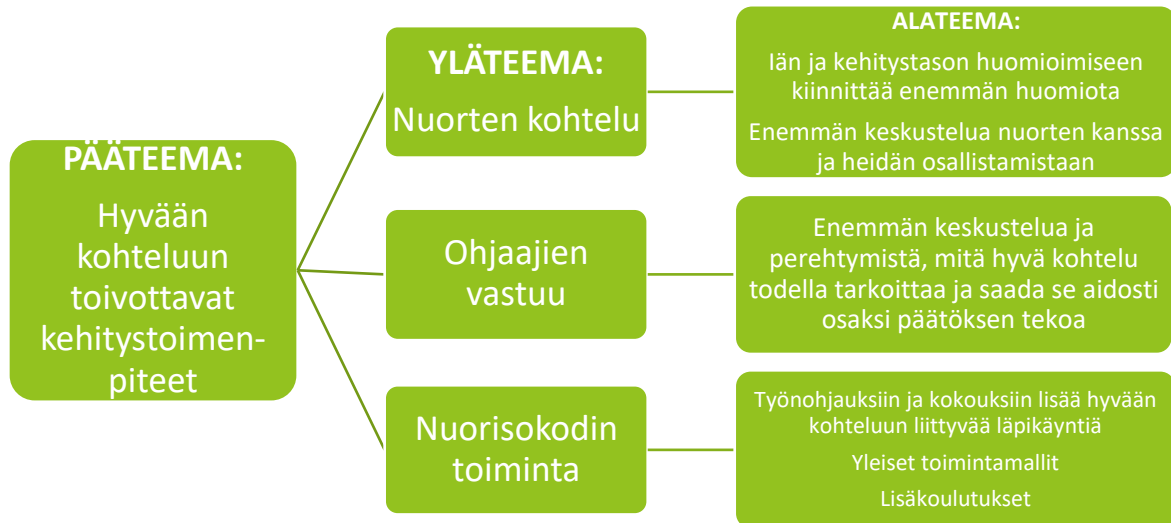
Sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen eri toteuttamistapaan: aineistolähtöiseen eli induktiiviseen analyysiin, teorialähtöiseen eli deduktiiviseen analyysiin tai teoriasidonnaiseen analyysiin ja jokaisessa näissä on omat ominaispiirteensä. Aineiston sisällönanalyysissä on kaksi perusvaihetta, analyysi ja synteesi. Analyysin tarkoituksena on purkaa aineisto paloihin, pelkistää sitä ja lopuksi järjestää uudelleen kokonaisuudeksi. Synteesissä voidaan tehdä johtopäätöksiä ja muodostaa tuloksia teoratiedon avulla. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006c.) Me lähdimme kokoamaan sisällönanalyysiä aineistolähtöisen analyysin kautta.

Aineistolähtöisessä analyysissä kerättyä aineistoa luetaan mahdollisimman tarkasti läpi ja pyritään nostamaan aineistosta esimerkiksi haastateltujen näkökulmia esiin. Aikaisempien tutkimuksien tuoma tieto ja teoratieto unohdetaan tässä analyysin vaiheessa. Aineistolähtöisen analyysin prosessi voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen; pelkistäminen eli redusointi, ryhmitely eli klusterointi ja käsitteellistäminen eli abstrahointi. Tavoitteena on löytää aineistosta ylä-ala- ja pääluokkiin muodostetuista käsitteistä yhdistelemällä looginen näkemys tutkittavasta ilmiöstä. Empiirinen aineisto ja teoreettiset käsitteet yhdessä muodostavat tutkimuksen tuloksen, oli se sitten niistä muodostettu teoreettinen malli, käsitejärjestelmä, käsitteistö tai näkökulma. (Tuomijärvi & Sarajärvi 2018, 122–127.)

Kuvio 2. Esimerkki teemoittelusta. Nuorten hyvän kohtelun näkyminen nuorisokodin arjessa

Teemoitteluprosessissa muodostuneista pääteemoista ja niistä johdetuista ylä- ja alateemoista muodostimme käsittekartat selkiyttämään analyysin lopputuloksia, ja helpottamaan niiden pohjalta tehtävää tutkimustulosten muodostamista. Halusimme tuoda tähän esimerkiksi kaksi toisistaan eroavaa teemoittelua ilmentämään aineistosta muodostuneiden teemojen monimuotoisuutta. Ensimmäisestä esimerkistä (Kuvio 2.) käy ilmi, miten laajasti erilaisia asioita haastatteluissa nousi esiin käsittelemästämme pääteemasta: nuorten hyvän kohtelun näkyminen nuorisokodin arjessa. Yläteemoja nousi esiin kuusi kappaletta, ja alateemoja kymmenen. Toinen teemoittelu (Kuvio 3.) puolestaan tuo esiin teemoittelun tulokset pääteemasta: hyvään kohteluun toivottavat kehitystoimenpiteet. Kuviossa olevat asiat ovat haastatteluissa esiin nousseita teemoja hyvään kohteluun liittyvistä kehitystoimenpiteistä, joita ohjaajat ovat yhteistyöorganisaatiossamme havainneet tarpeellisiksi hyvän kohtelun toteutumisen ja toteuttamisen mahdollistamiseksi. Kuvioissa esiin tulevia teemoja ja niiden pohjalta muodostamiimme tutkimustuloksia avaamme tarkemmin tulososiossa kappaleessa 7.

Kuvio 3. Esimerkki teemoittelusta. Hyvään kohteluun toivottavat kehitystoimenpiteet.

6.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tässä tutkimuksessa on huomioitu laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen vaikuttavat tekijät mahdollisimman hyvin. Olemme noudattaneet opinnäytetyöprosessin hyvää tieteellistä käytäntöä sekä huomioineet ihmisiin kohdistuvan tutkimukset yleiset periaatteet (Arene 2021). Teoriaosuudessa pyrimme käyttämään vain mahdollisimman ajantasaista ja luotettavaa lähdemateriaalia.

Aaltio ja Puusa (2011, 155, 157) toteavat, että laadullisen tutkimuksen luotettavuus perustuu käsitteeseen uskottavuudesta, ja se liitetään koko tutkimusprosessin eri vaiheisiin ja niiden läpinäkyvyyteen aina aiheen valinnan perusteluista tutkimustulosten perusteluun. Tätä noudattimme läpi tutkimuksen ja pyrimme jokaisen opinnäytetyön ja tutkimuksen eri vaiheen kuvailemaan ja perustelemaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti läpinäkyvyyden ja luotettavuuden varmistamiseksi.

Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen toteuttamisessa huomioimme siihen liittyvät eettiset periaatteet. Niitä ovat tutkittavien vapaaehtoisuus tutkimukseen osallistumiselle tai osallistumatta jättämiselle, heidän anonymiutensa sekä kohtelut ja oikeudet, henkilötietojen käsittely ja yksityisyyden suojaaminen. Tutkijalla on myös salassapitovelvollisuus tutkimukseen osallistuvien ja heidän kertomaansa kohtaan. Jokaista tutkittavaa täytyy kohdella ihmisarvon mukaisesti ja olla loukkaamatta heitä. (Arene 2021.)

Opinnäytetyön tutkimusta varten laadittiin tutkimuslupasopimus, jonka allekirjoittivat yhteistyökumppanimme toiminnanjohtaja sekä opinnäytetyötä ohjaava opettaja. Sopimuksella varmistettiin eettisyyden toteutumista opinnäytetyön tutkimusosuudessa.

Tutkimuksen eettisyyden kannalta haastavaa oli säilyttää objektiivisuus koko prosessin ajan. Työskentelemme molemmat eri lastensuojelulaitoksissa ja välillä koimme haastavana erottaa omat kokemuksemme ja mielipiteemme lähdemateriaalien valinnassa tai tutkimusaineiston käsittelyssä. Opinnäytetyö ei kuitenkaan voi pohjata mielipiteisiin, vaan tieteeseen ja luotettavaksi todettuun lähdemateriaaliin (Kananen 2017, 80). Olemme kiinnittäneet tutkimuksessamme huomiota myös siihen, että pyrimme parhaamme mukaan perustelemaan kaikki tekemämme valinnat, kuten esimerkiksi aiheen valinnan, käyttämämme tutkimusmenetelmät tai aineistonkeruumenetelmän.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tuloksissa kuvaamme yhteistyökumppanimme toimineen nuorisokodin ohjaajien näkemyksiä ja kokemuksia nuorisokotiin sijoitettujen nuorten hyvästä kohtelusta viiden eri teeman kautta. Näitä teemoja ovat ohjaajien yleiskäsitys hyvästä kohtelusta, ohjaajien kokemukset nuorten hyvän kohtelun näkymisestä nuorisokodin arjessa, mitkä asiat eivät kuulu hyvään kohteluun, hyvän kohtelun näkyminen rajoitustoimenpiteitä toteutettaessa sekä hyvään kohteluun liittyvät kehitystoimenpiteet.

7.1 Yleiskäsitys hyvästä kohtelusta

Haastattelujen yhtenä teemana oli ohjaajien ajatukset siitä, mitä lastensuojelulakiin määritelty hyvä kohtelu heidän mielestään tarkoittaa. Neljä ohjaajaa seitsemästä ajatteli itsemääräämisoikeuden toteutumisen olevan tärkein hyvään kohteluun liittyvä elementti. Itsemääräämisoikeuden toteutumista tuotiin esiin nuorten mielipiteiden kysymisellä ja niiden huomioimisella, sanavallan antamisella nuorille sekä sillä, että nuorelle luodaan oikeasti tunne siitä, että heidän valintojaan tuetaan. Kokemus siitä, että voi vaikuttaa omiin asioihin, on tärkeää kehittymisen kannalta.

Se (nuori) saa sellasen tunteen, että sitä tuetaan niissä sen omissa valinnoissa eikä asioita vaan päätetä puolesta. (H3.)

Turvataan esimerkiksi lapsen itsemääräämisoikeuden toteutumista. (H2.)

Oikeudenmukaisuus nousi toiseksi tärkeimmäksi elementiksi nuorten hyvässä kohtelussa yleisestä näkökulmasta. Oikeudenmukaisuuden nimesi kuuluvan hyvään kohteluun kolme ohjaajaa seitsemästä. Ohjaajat ilmensivät oikeudenmukaisuutta nuorten tasa-arvoisena ja yhdenvertaisena kohteluna yksikön arjessa.

Yleisesti se mun mielestä tarkoittaa tasa-arvon toteuttamista. (H2.)

Lasta tulee kohdella oikeudenmukaisesti. (H1.)

Mielenkiintoisena huomiona ohjaajat toivat haastatteluissa esiin myös ohjaajien omat käytöstavat työelämässä liittyvän keskeisesti nuorten hyvään kohteluun. Toisten kunnioittaminen ja siviilielämässä työelämän ulkopuolella pätevät käyttäytymisen raamit nimettiin luovan hyvän

käytöksen perustan. Hyvä ja kunnioittava käyttäytyminen luo myös turvallisuuden tunteen nuorille.

Mitä se tarkoittaa ulkomaailmaski, kuinka ihmisiä kohdellaan hyvin. (H4.)

Mun mielestä hyvä kohtelu on hyviä käytöstapoja ja toisen kunnioittamista. (H2.)

--tarjota turvallinen kasvuympäristö ja kohdella hyvin. (H1.)

Lapsen edun mukainen toiminta tuotiin haastattelussa kahdesti esille hyvän kohtelun tarkoitusta kysyttäessä. Lapsen edun kuvailtiin olevan mukana ohjaamassa kaikkea lastensuojeluun liittyvää työtä.

Ylipäättään lastensuojelun arjessa oli se sitten sijaishuoltoa tai avohuoltoa tai perhetyötä tai ihan mitä vaan niin aina se lapsen etu on se mikä meidän päätöksiä ja toimintatapoja määrittelee. (H7.)

Yleisempien esiin nousseiden näkökulmien, kuten itsemääräämisoikeuden, oikeudenmukaisuuden, ohjaajien oman käytöksen ja lapsen edun lisäksi esiin nousi myös yksittäisiä ajatuksia siitä, mitä hyvä kohtelu tarkoittaa. Yksi ohjaajista nosti esiin aikuisen puuttumisen tilanteissa, joissa herää huoli nuoren hyvinvoinnista. Puuttuminen huolta herättäviin tilanteisiin tai asioihin voi usein jäädä taka-alalle hyvää kohtelua miettiessä, joten sen esiin tuominen on tärkeää. Esiin nostettiin myös nuorten tarpeiden ja kykyjen huomioiminen yksiköllisesti ja ikätason mukaisesti. Jokainen nuori on erilainen eikä kaikkiin voi soveltaa samanlaisia arjen rytmejä tai sääntöjä. Lapsen asemaan asettuminen nousi esiin yhden vastaajan ajatuksissa. Lapsen asemaan asettuminen helpottaa ymmärrystä hänen kokemuksistaan.

Mikäli herää huoli nuoren tai lapsen hyvinvoinnista niin puututaan. Sekin on hyvää kohtelua, että sitte aikuiset sen huolen ja asian tuo ilmi ja sitte sitä asiaa käsitellään ja siihen puututaan myös sen nuoren hyvinvoinnin tueksi. (H5.)

Pitää aina yksilöllisesti huomioida se nuori ja sen tarpeet ja kyvyt. Mihin se kykenee ja mikä on sen ikätasolle paras ratkaisu. (H7.)

Asetutaan vähä niinku lapsen asemaan. (H6.)

Yleiskäsitys nuorten hyvästä kohtelusta voidaan siis ajatella ohjaajien mielestä muodostuvan itsemääräämisoikeuden kunnioittamisesta ja toteutumisesta, oikeudenmukaisesta kohtelusta, ohjaajien omasta käytöksestä ja käytöstavoista sekä lapsen edun huomioimisesta. Esiin nousi myös yksittäisiä ajatuksia puuttumisesta lapsen hyvinvointiin, jos huoli herää, yksilöllisestä kohtelusta ja lapsen asemaan asettumisesta. Jokainen esiin nostettu asia on tärkeässä roolissa lastensuojelutyössä ja vaikuttaa merkittävästi lapsen kokemuksiin häneen kohdistuvasta hyvästä kohtelusta.

7.2 Nuorten hyvän kohtelun näkyminen nuorisokodin arjessa

Haastattelulla selvitettiin ohjaajien ajatuksia siitä, miten nuorten hyvä kohtelu näkyy nuorisokodin arjessa erityisesti iän- ja kehitystason mukaisessa hoidossa ja kasvatuksessa sekä osallisuutta ja itsemääräämisoikeutta vahvistavana. Esiin nousi myös tärkeitä huomioita ohjaajien omaan käytökseen hyvän kohtelun näkökulmasta sekä lapsen edun ajattelusta. Kaikilla ohjaajilla oli arjen nuoriin kohdistuvasta hyvästä kohtelusta paljon samankaltaisia ajatuksia, mutta jokainen esitti ajatuksiaan hieman eri näkökulmasta, mikä toi esiin mielenkiintoisia yksityiskohtia ohjaajien arjen hyvään kohteluun liittyvistä erilaisista näkemyksistä.

Ikään ja kehitystasoon liittyvät arkiset asiat herättivät selkeästi eniten keskustelua. Kaikki ohjaajat toivat esiin sen, että pian itsenäistyville nuorille täytyy antaa enemmän vastuuta arjessa ja heiltä odotetaan myös paljon enemmän. Vastuun antamisen tukee myös itsenäistymistä. Kaksi ohjaajista otti kuitenkin myös huomioon sen, että ikä ei välttämättä kerro kehitystasosta mitään eikä jokaiselta pian täysi-ikäiseltä nuorelta voi odottaa samoja asioita, jos kehitystasot ovat erilaiset. Kehitystasoissa voi olla suuriakin eroja nuoren lähtökohdat ja tausta huomioiden, siksi lastensuojelulaitoksissa tapahtuvassa työssä täytyy aina muistaa ajatella lapset ja nuoret yksilöinä, mikä nousi esiin myös haastateltavien pohdinnoissa. Yksilöllisyyteen viittasi kaksi ohjaajaa, jotka mainitsivat myös hoito- ja kasvatussuunnitelmat, jotka tehdään jokaisen nuoren yksilöllisten tarpeiden ja tavoitteiden mukaan.

Kaikilla on yksilölliset hoito- ja kasvatussuunnitelmat ja kaikkien kanssa toimitaan parhaimmalla mahdollisella tavalla niitten kohdalla. Kaikki saa olla omia itsejään. Sitten myös se, että se ikä ei välttämättä sano mitään. Huomioidaan kehitystaso ja kohdellaan yksilöllisesti jälleen kerran. (H2.)

Voi kyllä jo vaatia itsenäistyvältä nuorelta aika paljonkin. Mietti, että pitäis olla niitä perustaitoja sitä itsenäistä elämää varten, että ei myöskään liikaa palvella tai tehdä puolesta vaan annetaan yrittää opetella ite tekemään asioita. (H5.)

Antaa lapsen olla lapsi ja sitten taas itsenäistyvälle vähä enemmän vastuuta. (H4.)

Me ei voida samoja vaikka rajoitustoimenpiteitä, samoja arkirytmeyttä tai päätöksiä laittaa jokaiselle nuorelle. (H7.)

Arjen hyvään kohteluun ohjaajat liittivät selkeästi enemmän osallisuuden kuin itsemääräämisoikeuden. Osallisuus tuotiin esiin tilanteissa, joissa nuoret voivat kertoa oman mielipiteensä asioihin ja heidän ajatuksiaan kuunnellaan, liittyivätkö ne sitten arjen rytmeihin, sääntöihin tai aktiviteetteihin. Yksi ohjaajista mainitsi nuoren osallistamisen asiakassuunnitelman neuvotteluissa, joka on tärkeä huomio. Asiakassuunnitelman neuvotteluissa päätetään nuorta ja hänen elämäänsä koskettavista asioista, joten nuoren mukana oleminen, hänen mielipiteidensä kuuntelu ja huomioon ottaminen on tärkeää. Osallisuuden kokeminen on merkittävää hyvin kohteluksi tulemisen tunteen kannalta. Osallistaminen otettiin esiin myös arjen askareihin, harrastuksiin tai vapaa-ajan tekemiseen viitattaessa. Nuorten osallistaminen saattaa olla haastavaa, ja nuoria voi olla vaikea saada innostumaan esimerkiksi yksikön yhteisestä peli-illasta. Yksi ohjaajista toikin esiin, että ohjaajien on tärkeä näyttää esimerkkiä olemalla itse innostunut ja kiinnostunut kaikenlaisista aktiviteeteista ja toiminnasta.

Lasta just osallistetaan neuvotteluissa, kuullaan sen lapsen ääni ja otetaan mielipiteet huomioon päätösten teos, kun puhutaan esimerkiksi arjen asioista tai mistä asioista puhutaankaa. Aikuiset tekee päätöksen mutta otetaan huomioon se lapsenki mielipide. (H1.)

Kysytään tottakai nuorilta mielipide, yritetään osallistaa, vaikka eivät aina siihen olisikkaa halukkaita mutta sellasilla pienillä jutuilla. (H5.)

Itsemääräämisoikeus liitettiin useimmiten siihen, että nuoret kokevat saavansa vaikuttaa päätöksiin omista asioistaan sekä heitä kuunnellaan ja heidän ajatuksensa otetaan huomioon. Yksi ohjaajista mainitsi tiettyyn pisteeseen asti menevän itsemääräämisoikeuden. Tällä hän tarkoitti tilanteita, joissa nuori voisi omalla päätöksellään vaikuttaa merkittävästi negatiivisella tavalla omaan tai jonkun toisen kasvuun ja kehitykseen tai henkeen ja turvallisuuteen. Silloin ohjaajat tekevät päätöksen, jolla tällainen voidaan estää, ja päätös on todennäköisesti nuoren toiveiden vastainen.

--sais ite olla päättämäs asioista ja että mikä on sen nuoren oma ajatus siitä, että kuinka jostain asiasta päästään eteenpäin. (H5.)

Me ollaan nuorten tukena, autetaan ja ollaan siinä mukana tärkeis asiois mutta kuitenkin loppupeleissä nuorella on oikeus, valta mikä olis oikea sana siihen. (H7.)

Haastatteluissa neljä ohjaajaa nosti esille myös ohjaajien oman käytöksen nuoria kohtaan, joka vaikuttaa oleellisesti nuorten kokemukseen heihin kohdistuvasta kohtelusta. Kaikki ohjaajat toivat ilmi erilaisia näkökulmia, mutta kaikilla on sama lopputulos; kunnioittava käytös ja aidot kohtaamiset ovat tärkeitä kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten kanssa. Myös puhetyyli ja kehuminen nostettiin esiin. Usein muistaa sanoa ääneen vain negatiiviset tai kehitettävät asiat ja kehut unohtuvat helposti. Yksi ohjaajista toi esiin, että mikäli joku, oli hän sitten nuori itse, vanhempi, sosiaalityöntekijä tai ohjaaja, tuo esiin, ettei nuorta kohdella hyvin, on asia heti otettava arvioitavaksi. Tämä on tärkeä muistutus siitä, ettei kenenkään kokemuksia kohtelusta voi sivuuttaa.

Kehutaan, muistetaan kehua pienistäkin asioista, ettei tulisi aina pelkästään sitä negatiivista palautetta sille nuorelle. Kaikissa kuitenkin nyt jotakin hyvää on aina joskus. (H5.)

Kohtaaminen ja nuoren asioista kiinnostuminen ja välittäminen. Ja sellanen välittäminen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. (H4.)

Ei tavallaan vastata huudolla siihen huutoon, perustellaan, puhutaan sillai asiallisesti eikä lähdetä samalle huutamis ja jankkaamis linjalle. (H5.)

Mun mielestä siinä kohtaa, jos vaikka vaan joku ohjaaja tai vanhemmat tai jotkut huomaa tai niille tulee semmonen fiilis, että tää nuori puhuu nyt totta ettei häntä kohdella hyvin niin mun mielestä siinä kohtaa sitte pitäis se asia ottaa arviointiin. (H3.)

Ainoastaan yksi ohjaaja toi haastatteluissa esiin lapsen edun ajattelun. Hän pohti lapsen edun toteutumista siitä näkökulmasta, että ohjaajat eivät tee nuorten arkeen tai elämään vaikuttavia päätöksiä koskaan nopeasti. Kaikkia päätöksiä pohditaan monesta näkökulmasta ja mietitään, toteutuuko niissä nuoren paras. Tietenkin on tilanteita, joissa joutuu tekemään nopeitakin päätöksiä, mutta niissäkin täytyy aina pyrkiä ottamaan huomioon lapsen etu.

Kaikki päätökset ja ylipäätään semmonen arjen rytmitys ja kaikki mitä me tehdään tuossa työssä ei oo semmosia asioita, mitä me päätettäisiin sormen

napsautuksella, vaan ne on yleensä semmosia, että mietitään ensin aina työntekijöiden kesken ja tuodaan niitä näkökulmia. Ei mietitä vaan sitä meidän omaa ajatusta, vaan myös se, että onko se oikeasti lapsen edun mukaista tai että toteutuuko siinä lapsen kannalta kaikki parhaalla mahdollisella tavalla ja tukeeko se sitä lapsen arkea ja elämää. (H7.)

Jokainen ohjaaja nosti haastatteluissa esiin nuorisokodin arkeen kuuluvan hyvän kohtelun toteutumisen kannalta tärkeitä tekijöitä. Ohjaajien ajatuksista voidaan kokonaisuudessaan luoda kuva siitä, että nuorten arjessa kokemaan hyvään kohteluun vaikuttaa merkittävimmin iän ja kehitystason huomioiminen, nuorten osallistaminen ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, ohjaajien oma käytös sekä lapsen edun huomioiminen etenkin päätöksiä tehdessä.

7.3 Asiat, jotka eivät kuulu nuorten hyvään kohteluun

Haastattelussa pääkysymyksiin ei varsinaisesti kuulunut kysymys siitä, minkälaiset asiat eivät kuulu nuorten hyvään kohteluun nuorisokodissa. Haastattelutilanteissa keskustelu kuitenkin jokaisen haastateltavan ohjaajan kohdalla ajautui pohdintoihin siitä, mikä ei ole nuorten hyvää kohtelua. Esille nousikin muutamia erilaisia aiheita epäsovivasta kohtelusta, mutta epätasa-arvo ja epäoikeudenmukaisuus liitettiin niistä jokaiseen.

Eniten ohjaajat toivat esiin omien henkilökohtaisten mielipiteiden näkymisen työn teossa ja siihen liittyvän epätasa-arvoisen kohtelun. Jokainen lastensuojelulaitoksessa työskentelevä ihminen varmasti kohtaa työssään nuoria, joista pitää hieman muita enemmän sekä nuoria, joiden kanssa kemiat eivät välttämättä kohtaan yhtään. Kolme ohjaajaa seitsemästä olivat sitä mieltä, ettei henkilökohtaisten mielipiteiden saisi antaa näkyä työnteossa, koska se aiheuttaa nuorille epätasa-arvoa. Eri arvoista kohtelua ja epätasa-arvoa syntyy helposti, jos ohjaajien työssä näkyy joidenkin nuorten suosiminen. Lisäksi yksi ohjaajista toi esiin myös tärkeän ajatuksen siitä, ettei oman huonon päivän saisi antaa näkyä työssä tai etenkään purkaa omaa pahaa mieltä nuoriin, koska eivät he ole pahaa mieltä aiheuttaneetkaan.

Sitä eriarvoista toimimista tai, että jos nuori pääsee ihon alle, niin sitte aletaan nuorelle olemaan turhaan vähä niinku kiukkuinen tai ilkeä ihan vaan sen takia, ettei se nuori oo niin ihana sun mielestä. (H2.)

Ei esimerkiksi kohdata nuoria tasavertaisesti, että vaikka varmaan aina on joku nuori, josta ei välttämättä niinkää tykkää mutta se, että se ei saa millään tavalla näkyä työssä ja niin, että nuori aistii sen. (H7.)

--mietti yleisellä tasolla niin, jos ei ole yhdenvertaisuutta näissä yleisissä asioissa ja säännöissä, että joku saa jollain käytöksellä enemmän periksi kuin toinen ja sitten, jos on naamarajoja ja niin sanotusti näitä lellikkejä tai suosikkeja. (H5.)

Perusteeton rajaaminen ja rajoitustoimenpiteiden teko herätti myös ajatuksia. Rajoittamiseen ja rajoitustoimenpiteisiin voi olla liian helppo turvautua, kun asioista ja tilanteita täytyisi aina ensin pyrkiä selvittämään keskusteluilla. Yksi ohjaajista viittasi perusteettomaan rajaamiseen ohjaajien mielivaltaisella kohtelulla, jossa ohjaaja helposti sokaistuu vallan tunteesta ja rajoittaa nuorta ilman perusteluja. Epäoikeudenmukaisuus nousi myös tässä esiin.

Tuli mieleen, että voi olla sellasta mielivaltaista ja epäoikeudenmukaista kohtelua lasta kohtaan, se on sitä huonoa kohtelua. Rajoitetaan ilman perusteltua syytä. (H1.)

Ei tehdä turhan takia (rajoitustoimenpiteitä). (H4.)

--ettei liian hyökkäävästi olla heti rajoittamas. (H5.)

Semmoinen perustelemattomuus on mielestäni huonoa kohtelua. Ei voida ikinä sanoa, jos nuori kysyy, että miksi näin, niin että, no mietippä sitä vaan asiat pitää aina pystyä perustelemaan. (H7.)

Nuoriin kohdistuvaan epäsopevaan kohteluun liitettiin vielä myös nuorten kuulemisen laiminlyönti ja päätösten ulkopuolelle jättäminen. Nuorten osallisuuden edistäminen on tärkeää lastensuojelutyössä, koska se vahvistaa nuorten omaa minuutta ja kehittää kokemusta omiin asioihin vaikuttamisesta. Osallisuus omiin asioihin ennaltaehkäisee myös syrjäytymistä ja edistää psyykkistä hyvinvointia, jotka ovat usein huostaanotettujen nuorten haasteita. Yksi ohjaaja toi teemahaastattelussa esiin myös sen, että nuoren läheisverkosto täytyy pitää myös mukana nuorta koskevissa asioissa, vaikka lain mukaan huostaanotettujen nuorten asioista päätäntävalta on viranomaisella. Läheisverkoston osallistaminen on tärkeää, koska lastensuojelutyötä laitoksissa tehdään yhteistyössä nuoren, hänen perheensä, ohjaajien sekä viranomaisten välillä.

Lapsi ei tule kuulluksi ja ei olla tasa-arvoisia. Ja sitten, jos lasta vaikka alistettais jollain tavalla ja hänen oikeuksiaan ei oteta huomioon. (H6.)

Vaikka se nuori olis saanu sanottua sen mielipiteensä, niin sitä ei silti kuunnella tai ainakaan mitenkään oteta huomioon. Ajatellaan vaan, että aikuinen tietää paremmin. (H7.)

Päätöksissä ei osallisteta nuorta eikä nuoren perhettä, vaan ajatellaan jotenkin työntekijöinä olevan ylempänä nuoria tai hänen läheisverkostoaan. (H7.)

Oli tärkeää, että ohjaajat nostivat esiin myös asioita, jotka eivät kuulu nuorten hyvään kohteluun, vaikka se ei varsinainen pääkysymys ollutkaan. Tämä osoittaa sen, että ohjaajat tiedostavat epäsopivat käytösmallit, joita nuorisokodissa tehtävässä työssä tulee välttää. Ohjaajien näkökulmasta voidaan lyhyesti todeta, että nuoriin kohdistuvaan hyvään kohteluun ei kuulu ohjaajien omien henkilökohtaisten mielipiteiden ja huonon päivän näkyminen työssä, perusteeton rajaaminen tai rajoitustoimenpiteiden teko sekä nuorten kuulemisen laiminlyönti tai päätöksenteossa ulkopuolelle jättäminen.

7.4 Hyvä kohtelu rajoitustoimenpiteitä toteutettaessa

Haastattelussa haettiin ohjaajien ajatuksia ja näkökulmia myös rajoitustoimenpiteisiin liittyvään hyvään kohteluun. Haastattelussa ohjaajien ajatukset jakaantuivat selvästi kolmeen eri kategoriaan.

Päätöksen teko toteutettavasta rajoitustoimenpiteestä nosti ajatuksia neljällä seitsemästä ohjaajasta. Lähes kaikki toivat esiin sen, että nuoren kanssa käydään tilanteita aina ensin läpi, ennen kuin päätöksiä rajoitustoimenpiteistä tehdään ja heidän näkemyksiään sekä mielipiteitä kuullaan. Yksi ohjaajista kertoi esimerkin, jossa nuorta voi itseään saada ensin ymmärtämään syy rajoitustoimenpiteille ennen ohjaajien perusteluita. Päätöksen tekoon liitettiin myös lapsen edun toteutuminen. Useassa tapauksessa rajoitustoimenpiteet ovat kuitenkin pohjimmiltaan viimesijaisia keinoja turvata lapsen kasvu ja kehitys sekä turvallisuus. Vain yksi ohjaaja viittasi lastensuojelulakiin rajoitustoimenpiteistä puhuttaessa.

Ne (rajoitustoimenpiteet) tehdään oikeudenmukaisesti ja lastensuojelulain mukaisesti. Päätökset tehdään lapsen etua ja turvallisuutta ajatellen. Se on usein syy minkä takia niitä tehdäänki. (H1.)

Keskustellaan sen nuoren kanssa ja annetaan sen itse yrittää löytää esimerkiksi se syy minkä takia nyt näin joudutaan tekemään. (H3.)

Varmaan monet luulee, että ne (rajoitustoimenpiteet) on rangaistuksia mutta, että ne nuoretkin ymmärtäis sen, että siinä kuitenkin ajatellaan sitä lapsen etua pohjimmiltaan. (H7.)

Rajoitustoimenpiteitä toteutettaessa kolme ohjaajaa seitsemästä nosti esiin rajoitustoimenpiteiden perustelemisen ja sen, että nuori varmasti ymmärtää, miksi häntä rajoitetaan rajoitustoimenpiteellä. Lisäksi yksi ohjaajista otti huomioon nuoren voinnin seuraamisen rajoitustoimenpiteen aikana. Pitkät rajoitustoimenpiteet kuten liikkumisvapauden tai yhteydenpidon rajoitus voivat vaikuttaa nuoren psyykkiseen hyvinvointiin.

Valvotaan riittävästi sitä nuorta ja keskustellaan sen voinnista. Pyritään käymään se tilanne läpi vielä nuoren kanssa, että se itse ymmärtää ettei se (rajoitustoimenpide) ole perusteetonta vaan sille on perusteet minkä takia näin joudutaan toimimaan. (H3.)

--aina on joku peruste minkä takia rajoitetaan. Ei tehdä turhan takia ja ne perusteet löytyy vaikka ne nyt ei nuorille aina oo mieluisia. (H4.)

Ne asiat käydään myös aina sen nuoren kanssa läpi, että me ei vaan lätkitä päätöksiä paperilla vaan me kerrotaan, että mistä se johtuu ja miks siihen on päädytty. (H7.)

Toteuttamiseen kolme ohjaajaa liitti myös nuoren ja yksikössä kanssa olijojen turvaamisen. Yksi ohjaajista nosti esiin sen, etteivät rajoitustoimenpiteet ole rangaistuksia vaan niillä pyritään eri tilanteissa turvaamaan nuoren elämää ja luomaan turvallinen ympäristö. Usein rajoitustoimenpiteen takana on myös huoli nuoresta. Lisäksi turvallisuus mainittiin myös rajoitustoimenpiteiden suunnittelussa siten, että rajoitustoimenpiteet ovat turvallisia sekä nuorille että muille yksikössä olijoille.

Aina nuoren etu edellä ja sitte tietysti pitää turvata se, että nuori ei satuta itseään eikä muita nuoria eikä ohjaajia. (H2.)

Pyritään suunnittelemaan, että olis mahdollisimman turvallinen sille nuorelle se rajoitustoimenpide. (H6.)

Ne (rajoitustoimenpiteet) ei ole rangaistuksia vaan me pyritään niillä turvaamaan sitä nuoren elämää, jos on haitallista käytöstä tai jotain tämmöstä. Me halutaan turvata nuoren arki, että se pysyy tasaisena esimerkiksi jos puhutaan vaikka lvr:sta tai vaikka jos me puhallutetaan joku. Sillon meillä on huoli siitä nuoresta ja me halutaan tietää, että sillä on kaikki hyvin. (H7.)

Haastatteluissa ohjaajat toivat esiin rajoitustoimenpiteiden osalta siis päätöksen tekoon, toteuttamiseen ja turvallisuuteen liittyviä seikkoja hyvän kohtelun näkökulmasta. Kiteytetysti ohjaajat liittivät päätöksen tekoon tärkeitä ajatuksia liittyen lapsen edun ajatteluun ja

oikeudenmukaisuuteen sekä keskusteluun nuoren kanssa ennen päätöksen tekoa. Rajoitustoimenpiteiden toteutuksessa ohjaajat nostivat esiin asianmukaisen perustelun tehtävälle rajoitustoimenpiteelle niin, että myös nuori ymmärtää miksi häntä rajoitetaan sekä nuorten voimien seuraamisen rajoitustoimenpiteiden aikana. Turvallisuuteen liitettiin näkökulmat siitä, että tehtävä rajoitustoimenpide on turvallinen nuorelle sekä muille yksikössä olijoille ja nuorelle välittyvä tieto siitä, ettei häneen kohdistuva rajoitustoimenpide ole rangaistus vaan keino turvata nuoren elämä.

7.5 Hyvään kohteluun liittyvät kehityskohteet

Haastattelussa haettiin ohjaajien ajatuksia siitä, miten yleisesti hyvään kohtelua voisi yhteistyökumppanimme toiminnassa kehittää sekä sitä, miten hyvän kohtelun suunnitelmaan liittyviä toimintatapoja voisi kehittää. Kaikki muut ohjaajat toivat ilmi kolme selkeää teemaa, joihin kaipaivat kehitystä, mutta yksi ohjaajista kuitenkin ajatteli, että hyvä kohtelu käsitteenä on uusi eikä sen tarkoitusta mieti käsitteenä. Hyvä kohtelu tulee hänen mielestään automaattisesti riippuen työntekijän omasta persoonasta eikä nähnyt tässä kehitettävää.

Kolme ohjaajista kaipasi kehitystä nuorten kohtelussa iän ja kehitystason mukaisessa hoidossa ja kasvatuksessa sekä siinä, että enemmän käytäisiin aidosti nuoren kanssa keskusteluja nuoren omista asioista ja kuunneltaisiin vielä enemmän nuoren omia ajatuksia tai mielipiteitä. Lastensuojelutyössä aikuisjohteisuus on tärkeää, mutta yksi vastaajista koki, että nuoria olisi varaa osallistaa vielä nykyistäkin enemmän asioiden päättämiseen. Yksi ohjaajista koki, että iän ja kehitystason mukainen hoito ja kasvatusta pitäisi paremmin näkyä nuorisokodin arjessa. Haasteen siihen tuovat laitospolosuhteet, jossa kaikille pyritään luomaan sama säännöllinen arkirytmii ja säännöt sekä nuorten laaja ikähaarukka ja erilaiset kehitystasot. Ikään ja kehitystasoon liittyi myös yhden ohjaajan toive siitä, että itsenäistyville ja pian omilleen lähteville nuorille luotaisiin selkeät raamit siihen, mitä täytyy olla hallussa.

Oikeasti juteltais yhdessä sen nuoren kanssa siitä, että mikä olis hyvä ratkaisu ja mitä nuori itse ehdottaa siihen, eikä mentäis aina niin aikuis... totta kai aikuisjohteisuutta pitää olla, mutta ehkä vielä enemmän otettais nuorta siihen päätöksentekoon ja semmoseen ideoimiseen. Samalla vahvistettais sitä nuoren osallisuutta omis asiois. (H7.)

Jos on oikeasti tiedossa, että on itsenäistynyt nuori niin, siihen olis kaikilla yksiköillä selkeä tavallaan sellanen konsepti, että mitkä pitäis olla hallus. Ei nyt mitään tentata tai kokeita mutta, että vaikka omaohjaajilleen esittää se nuori jollaki lailla näitä

taitoja ja käytäis niitä yhdes läpi, ettei oo aiva hoomoilasena, kun menee tuonne suureen maailmaan, että mitenkäs sitä pyykkiä pestiinkään. (H5.)

Pitäis näkyä ehkä paremmin (iän ja kehitystason mukainen hoito ja kasvatus). Se on vaikeaa, kun on laitosolosuhteet ja on samat säännöt kaikille mutta sitten taas, kun kehitystasot ja ikätasot on erilaisia. Vähän ristiriitaista välillä, jos toista opetetaan tiskaamaan ja toisen pitäis opetella ajamaan autoa, niin se kohtelu täsmäis sitte. (H4.)

Ohjaajien oma vastuu tarpeeksi syvälliseen tutustumiseen hyvän kohtelun suunnitelmaan herätti myös keskustelua. Kahden ohjaajan mielestä hyvän kohtelun suunnitelmasta ja sen olemassaolosta pitäisi enemmän puhua työyhteisössä. Jokaisella ohjaajalla on tietenkin oma vastuu perehtyä suunnitelmaan, mutta ohjaajille täytyisi enemmän tuoda ilmi hyvän kohtelun tärkeyttä ja mitä se todella tarkoittaa tavallisen kohteliaan käytöksen lisäksi. Toinen ohjaajista toi esiin tärkeän seikan hyvästä kohtelusta lastensuojelutyössä. Riittävän syvällisellä perehtymisellä hyvä kohtelu saadaan aidosti osaksi päätöksen tekoa.

Enemmän tuoda esille ja muistuttaa ainakin, että tällainen on olemassa ja mitä se sisältää useammin, kuin mitä se on ollut tähän asti. Nimenomaan, että se ei oo vaan paperilla, vaan niin, että se olis oikeasti käytössä ja se myös muistettais. (H2.)

Hyvän kohtelun näkymisessä olis mun mielestä paljon petrattavaa tai että se ei välttämättä oo mun mielestä ihan ajankohdalla, että se on kaikilla käytynä. Totta kai työntekijällä on se oma vastuu sen lukemisessa ja oppimisessa mutta sit se, että siitä aika vähän keskustellaan silleen arjessa. Mun mielestä siitä pitäis vielä enemmän puhua ja perehdytyksessä huomioida aina se, että myös se (hyvän kohtelun suunnitelma) käydään läpi, eikä niin, että lätkästään se nippu paperia, että lue tästä. Oikeasti puhuttaisiin vielä enemmän ja sillä tavalla, että siitä tulis oikeasti, aidosti osa sitä päätöksentekoa eikä vaan siksi, että näin täytyy tehdä. (H7.)

Ihmiset on oikeesti ymmärtäny mikä sen tarkoitus on, miksi se on olemassa ja se, että se jotenkin näkyis siinä meidän osaamises ja ammattitaidos, että me ollaan oikeasti sisäistetty se asia. (H7.)

Kaksi ohjaajaa toivoi nuorisokodin yleisiin toimintamalleihin ja toimintaan hyvään kohteluun liittyviä koulutuksia ja perehdytystä, sekä enemmän asioiden käsittelyä yhdessä tilanteissa, joissa hyvä kohtelu ei välttämättä ole toteutunut, kuten esimerkiksi rajoitustoimenpiteitä tehdessä. Toinen ohjaajista ehdotti myös koko talolle yhteisiä käytänteitä esimerkiksi hyvän kohtelun portaita, joihin olisi määritelty hyvä kohtelu ja missä asioissa se voisi näkyä arjessa.

Vapaaehtoiset koulutukset työnantajan järjestämänä ja sitten työnohjauksessa voisi olla myös osio siitä hyvästä kohtelusta, että sitä käydään läpi. Että kaikki tietää sen käsitteen, mitä on hyvä kohtelu käytännössä tässä ammatissa, kun nuorten kanssa toimitaan. (H3.)

Esimerkiksi kuukausittain tehdä jotain pientä yhteenvetoa siitä, vaikka justiin miettii näitä rajoitustoimenpiteitä, että mitä on ollu ja kuinka on läpikäyty ja yritetty ennaltaehkäistä, niin sellasta pientä koontia. (H5.)

Tehdä jotkut sellaset hyvän kohtelun portaat, että näin näin näin, että on annettu mahdollisuuksia ja missä annetaan, siis sellainen kultainen keskitie. (H5.)

Yhteenvetona tuloksista voi todeta, että ohjaajat löysivät kolmelta eri osa-alueelta kehitettävää liittyen nuorten hyvään kohteluun. Nuoriin kohdistuvassa hyvässä kohtelussa kaivattiin vielä enemmän aitoa keskustelua ja vuorovaikutusta nuorten kanssa heidän asioihinsa liittyen. Osa ohjaajista kaipasi myös selkeämpää iän ja kehitystason mukaista kohtelua, mutta siihen haasteen luo laitososolosuhteet ja sen luomat yhteiset arjen säännöt ja rakenteet. Kehitettävää ohjaajat kokivat olevan myös ohjaajien omassa vastuussa perehtyä syvällisemmin hyvän kohtelun suunnitelmaan sekä suunnitelman tarkoituksen ymmärtämisessä. Nuorisokodin toiminnan kehityskohteiksi esiin nostettiin hyvään kohteluun liittyvien koulutusten järjestäminen sekä koko talolle yhteisten toimintamallien luominen hyvän kohtelun periaatteista. Lisäksi toivottiin enemmän läpikäyntiä tilanteista, joissa hyvä kohtelu ei ole välttämättä toteutunut.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä osiossa vastaamme aiemmin määrittelemiimme tutkimuskysymyksiin tutkimustuloksiiimme pohjaten, ja peilaamme tuloksista tekemiämme johtopäätöksiä aiemmin avaamaamme teoriaan. Tutkimuskysymyksemme olivat;

1. Mitä ohjaajat ajattelevat hyvän kohtelun tarkoittavan osana lastensuojelulaitoksessa tehtävää työtä?
2. Miten ohjaajien mielestä hyvän kohtelun käytäntöjä voisi kehittää työyhteisössä?

Tutkimustuloksistamme voidaan päätellä, että hyvään kohteluun liittyvät käytänteet yleisellä tasolla ovat ohjaajilla hyvin hallussa. Erityisesti vastauksissa korostui ohjaajien kokemus siitä, että lapsen osallisuudella ja itsemääräämisoikeuden toteutumisella on merkittävä vaikutus siihen, miten hyvä kohtelu toteutuu. Itsemääräämisoikeuden merkitys tulee enemmän esiin yleisessä näkemyksessä hyvästä kohtelusta, kun taas osallisuus nousee tärkeäksi tekijäksi silloin, kun puhutaan lastensuojelulaitoksen arjesta. On tärkeää, että lapsi saa itse tuoda esiin mielipiteensä häntä koskevissa asioissa, oli sitten kyse asiakassuunnitelmasta tai lastensuojelulaitoksen arjesta (Lapsen osallisuus, [viitattu 8.1.2021].) Lastensuojelulaitoksen arjessa lapsen itsemääräämisoikeus näkyy esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsi päättää itse siitä, millaiseen toimintaan osallistuu, tai millaisia vaatteita haluaa käyttää (Lasten itsemääräämisoikeuden toteutuminen lastensuojelun sijaishuollossa 2013).

Tuloksista käy ilmi myös se, että ohjaajat kokivat ikä- ja kehitystason mukaisen hoidon ja kasvatuksen huomioimisen tärkeäksi hyvän kohtelun toteutumisessa. Vastauksissa tuotiin esiin erityisesti täysi-ikäistyville ja itsenäistyville nuorille annettavan vastuun merkitystä ikä- ja kehitystason huomioimisena. Vastauksissa korostuu myös näkemys siitä, ettei voida pelkän iän perusteella tehdä ratkaisuja, vaan asiat on aina arvioitava yksilöllisesti lasten erilaisten lähtötilanteiden vuoksi. Iän- ja kehitystason mukaiseen hoitoon ja kasvatukseen kuuluu myös lasten aikaisempien elämäkokemusten, perhesuhteiden kiinteyden ja temperamentin huomioiminen sekä niiden vaikutukset siihen, millä tavalla lapsi käy nuoruusaikaansa ja siihen liittyviä muutoksia ja haasteita läpi (12–15-vuotiaan persoonallisuuden kehitys 2019.)

Ikä- ja kehitystason riittävä huomioiminen koettiin myös ohjaajien vastausten mukaan haastavaksi, koska laitososuhteissa, joissa on eri ikä- ja kehitystasoisia lapsia, tulisi kuitenkin olla

samanlainen selkeä runko, jota toiminnassa noudatetaan. Nuorisokodin arjessa on haastavaa luoda yhteisiä sääntöjä niin, että niissä voitaisiin huomioida nuoria yksilöllisesti ja ikätasoisesti. Joku tarvitsee arjessa huomiota, rohkaisua ja ohjausta enemmän kuin toinen, jota taas täytyy suojella itseään vahingoittavilta toiminnoilta (Nuorten mielenterveyshäiriöt 2019.)

Rajoitustoimenpiteisiin liittyvät asiat, kuten rajoitustoimenpiteiden toteuttaminen oikealla tavalla hyvän kohtelun näkökulmasta, olivat ohjaajilla hyvin tiedossa. Vastauksissa korostettiin sitä, että rajoituksia ei missään tapauksessa käytetä rangaistuksena, vaan keinona turvaamaan lapsen kasvua ja kehitystä, ja niille on aina olemassa perusteet. Ohjaajien vastauksista oli myös pääteltävissä, että lastensuojelulaissa määritellyt edellytykset rajoituksen käyttämiselle täytyvät. Rajoitustoimenpiteet on aina pystyttävä toteuttamaan niin, ettei lapselle tai muille tilanteessa läsnä oleville aiheudu vaaraa tai vahinkoa (Rajoitukset sijaishuollossa, [viitattu 11.1.2021]). Myös huonon kohtelun näkökulmaa tuotiin esille rajoitustoimenpiteiden yhteydessä. Ohjaajat toivat esiin, että perusteeton rajaaminen ja mielivaltainen käytös eivät kuulu lasten kohteluun, vaan on toimittava lain mukaan. Mielivaltaisella käytöksellä viitattiin tilanteisiin, joissa ohjaaja sokaistuu vallasta, joka hänellä on käytettävissään, ja käyttää sitä rajoitustoimenpiteiden muodossa. Yksi lastensuojelulaissa (L 13.4.2007/417) määritellyistä edellytyksistä rajoitustoimenpiteiden käytölle on lapsen mielipiteen selvittäminen. Ohjaajat toivat tätä asiaa esiin vallankäytöstä puhuttaessa. Joskus voi tuntua helpommalta tukeutua rajaamiseen kuin keskustella nuoren kanssa ennen rajoituspäätöksentekoa ja selvittää hänen mielipiteensä tilanteesta ja rajoituksesta.

Ohjaajan tehtävä lastensuojelulaitoksessa on toimia turvallisena aikuisena, joka ottaa vastaan nuoren tunnekuohut ja mahdollisesti aggressiivisenkin käytöksen, mutta kykenee siitä huolimatta olemaan kärsivällinen ja johdonmukainen. Nuoren on pystyttävä luottamaan siihen, että hänen käytöksensä ei johda hylkäämiseen. (Kiskola 2019, 101, 103.) Tämä nousee esiin myös tutkimuksemme tuloksissa, joissa korostuu vahvasti ohjaajien kokemus heidän oman toimintansa vaikutuksesta hyvän kohtelun toteutumisen tai toteutumattomuuden mahdollistajana. Vastauksista nousee esille erityisesti se, että ohjaaja aikuisena antaa käytösmallin lapselle. Tutkimustuloksista pystyimme päättämään, että ohjaajien oma käytös koettiin tärkeäksi ja se, että ohjaaja itse toimii oikein: puhuu kunnioittavasti, omaa hyvät käytöstavat, antaa lapselle myös positiivista palautetta ja kiinnittää huomiota lapsen kohtaamiseen. Ohjaajat kokivat hyvän kohtelun toteutumisen kannalta merkittäväksi myös sen, ettei ohjaaja suosi ketään lapsista,

vaan jokainen on toiseen nähden tasa-arvoinen. Myös ohjaajan oman huonon päivän näyttäminen lapsille koettiin huonoksi kohteluksi, sillä lapset eivät ole syy ohjaajan pahaan oloon.

Ohjaajat osasivat nimetä myös kehityskohteita yhteistyöorganisaatiossamme hyvän kohtelun toteutumisen ja toteuttamisen parantamiseksi. Tuloksista voidaan päätellä, että ohjaajat toivovat entistä enemmän mahdollisuuksia osallistaa lapsia arjen toiminnassa ja huomioida heidän yksilölliset tarpeensa. Myös ikä- ja kehitystason mukaisen hoidon ja kasvatuksen huomioon ottamista toivottaisiin lisäävän arkeen. Ohjaajat toivat myös esiin, että olisi tärkeää käydä laitoksen oma hyvän kohtelun suunnitelma hyvin läpi työntekijöiden kanssa. Myös ohjaajien oma vastuu suunnitelmaan tutustumisessa ja sisäistämisessä koettiin tärkeäksi. Ohjaajat toivovat, että sellaiset tilanteet, joissa hyvä kohtelu on ehkä jäänyt toteutumatta, käsiteltäisiin työyhteisön kanssa yhdessä, ja näin kaikki voisivat oppia tavoista, joilla lisätä hyvän kohtelun toteutumista lastensuojelulaitoksen arjessa.

Tutkimustulokset osoittavat selkeästi sen, että jokaisen ihmisen omat kokemukset ja näkemykset vaikuttavat siihen, millaisten asioiden henkilö kokee kuuluvan hyvään kohteluun. Tuloksissa näkyy selvästi sekä lakiin pohjautuvaan hyvään kohteluun liittyvä tietämys, että kokemusperäinen, yleinen käsitys siitä mitä toisen ihmisen hyvä kohtelu on. Yleisestä hyvästä kohtelusta esimerkkinä mainittakoon hyvät käytöstavat ja oikeudenmukaisuus, joiden pitäisi jokaiselle lastensuojelulaitoksessa työskentelevälle olla itsestään selviä asioita, vaikkei niitä laissa erikseen mainitakaan. Laissa kuitenkin määritellään esimerkiksi lapsen etu, mikä ei tutkimustuloksissamme korostu niin paljon, kuin olisi voinut odottaa. Kiinnitimme huomiota myös siihen, että ohjaajat eivät haastatteluissa puhuneet lapsen oikeuksista yleisellä tasolla, vaan oikeusnäkökulma tuotiin esiin vain osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden kautta. Tämä yllätti hien, sillä lasten kanssa tehtävää työtä määrittävät kuitenkin vahvasti muun muassa lasten oikeuksien sopimus (A 21.8.1991/60), sekä lastensuojelulaki (L 13.4.2007/417), joissa määritellään lapsen oikeuksista sekä yleisellä tasolla että lastensuojelun näkökulmasta.

Tutkimusaiheestamme ei ole juurikaan aiempaa tutkimustietoa, joten emme voineet verrata omia tuloksiamme muiden tuloksiin ja tällä tavalla vahvistaa tulostemme paikkansa pitävyyttä. Saimme kuitenkin tuotettua tavoitteidemme mukaisesti yhteistyökumppanillemme laajasti uutta ja ajantasaista tietoa heillä työskentelevien ohjaajien tietotaidoista nuorten hyvään kohteluun liittyen sekä siitä, minkälaisissa asioissa ohjaajat ajattelevat olevan vielä kehitettävää nuorten kokeman hyvän kohtelun kannalta.

9 POHDINTAA

Työskentelemme molemmat lastensuojelulaitoksessa, minkä vuoksi oli luontevaa valita aihe, joka liittyy lastensuojeluun. Koimme molemmat, että hyvän kohtelun suunnitelma ja hyvä kohtelu lastensuojelun laitostyössä ovat sellaisia asioita, johon toivoisimme työpaikoilla perehdyttävän enemmän. Lastensuojelutyössä hyvä kohtelu ei tarkoita ainoastaan maalaisjärkistä hyvää kohtelua, vaan sen toteutumiseen ja toteuttamiseen vaikuttavat merkittävästi myös erilaiset lait, asetukset ja ohjeistukset. Hyvän kohtelun periaatteet ovat niitä, minkä varaan lastensuojelutyö rakennetaan, joten mielestämme on tärkeää, että siihen liittyvät asiat ovat jokaisella lastensuojelun ammattilaisella hallussa. Lapsen kokemukseen hyvästä kohtelusta voivat vaikuttaa ainoastaan lastensuojelun työntekijät, minkä vuoksi hyvä kohtelu on tärkeää huomioida paremmin työntekijöiden perehdytyksessä. On myös huomioitava se, että suunnitelman sisältö tulee laatia yhdessä laitokseen sijoitettujen lasten kanssa ja käydä läpi myös jokaisen laitokseen tulevan uuden lapsen kanssa. Näin voidaan arjessa toimia samoilla, yhdessä luoduilla pelisäännöillä ja ennaltaehkäistä epätasa-arvoa ja huonon kohtelun kokemuksia.

Olemme tyytyväisiä työmme teoriaosuuteen. Valitsemamme lähteet olemme arvioineet luotettaviksi ja olemme tekstissä viitanneet lähteisiin asianmukaisesti. Hyvä kohtelu aiheena on niin laaja, että koimme välillä haastavaksi rajata teoriassa käsittelemiämme asioita. Onnistuimme kuitenkin mielestämme tuomaan teoriassa esiin perustellusti tärkeimmät asiat hyvästä kohtelusta ja luomaan loogisen sekä ehyen kokonaisuuden. Koska aiheemme on suhteellisen uusi, toivoisimme jatkossa saavamme lukea enemmän tutkimustietoa hyvästä kohtelusta ja sen toteutumisesta lastensuojelulaitoksissa. Erityisen mielenkiintoista olisi lukea tutkimuksesta, jossa olisi käsitelty hyvän kohtelun toteutumista lastensuojelulaitoksessa lasten näkökulmasta.

Haastattelut antoivat hyvän kuvan siitä, millainen käsitys lastensuojelun työntekijöillä on aiheesta. Itse yllätyimme siitä, että lasten oikeudet eivät juurikaan nousseet haastatteluissa esiin, vaikka niihin koko lastensuojelu pohjautuu. Myös lapsen edusta puhuttiin haastatteluissa vähän siihen nähden, että lapsen etu on lastensuojelutyön arkea merkittävästi määrittävä tekijä. Haastattelut osoittivat meille myös koulutustaustan merkityksen haastateltavien vastauksissa. Esimerkiksi lapsen edun toivat esiin vain ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet.

Toivomme, että tutkimuksemme herättää työyhteisöissä keskustelua ja edistää hyvän kohtelun toteutumisen sekä siihen liittyvien toimintatapojen kehittämistä. Uskomme myös, että tämä työmme toimii hyvänä ohjenuorana hyvän kohtelun toteuttamisessa lastensuojelulaitoksissa.

Olemme itse oppineet sekä hyvästä kohtelusta että lastensuojelusta ja niitä määrittävistä asioista paljon. Lastensuojelulaki (L 13.4.2007/417) on tietyiltä osin tullut hyvinkin tutuksi, ja tästä on varmasti hyötyä jatkossa työelämässä. Mielestämme hyvä kohtelu on aihe, josta ei voi koskaan osata kaikkea. Uskomme, että jatkossa hyvä kohtelu tulee olemaan asia, johon itse erityisesti kiinnitämme huomiota omassa työetiikassamme ja työtavoissamme. Tietoisuutemme vahvistuminen hyvästä kohtelusta ja lastensuojelutyöstä vahvistavat erityisesti sosionomin kompetenssien näkökulmasta eettistä osaamista sekä asiakastyön osaamista mutta myös sosiaalialan palvelujärjestelmä osaamista ja kriittistä ja osallistavaa yhteiskuntaosaamista. (Osaamisvaatimukset: Sosionomi (AMK) 2016.)

Yhteistyö yhteistyökumppanimme toimineen lastensuojelulaitoksen kanssa toimi moitteettomasti. Tutkimukseemme suhtauduttiin hyvin, mikä mahdollisti esimerkiksi haastattelujen sujuvan toteuttamisen. Ohjaava opettajamme on ollut opinnäytetyöprosessin alusta saakka kannustava, ja tarpeen vaatiessa antanut myös kriittistä palautetta ja avannut erilaisia näkökulmia tutkimustamme kohtaan. Ohjaustapaamisia on saatu sovittua nopeastikin ja olemme saaneet niistä uusia ideoita ja neuvoja, joiden avulla viedä tutkimusta eteenpäin.

Opinnäytetyö prosessina oli vaativa, erityisesti loppua kohti, kun aikaa meni pienien asioiden viilaamiseen. Olemme tehneet koko ajan parhaamme ja antaneet työlle paljon aikaa. Lopputulos on sellainen, johon voimme olla tyytyväisiä.

LÄHTEET

- 12–15-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. 29.8.2019. Lapsen kasvu ja kehitys. [Verkkosivu]. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 27.3.2021]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/12-15-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/>
- 15–18-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. 29.8.2019. Lapsen kasvu ja kehitys. [Verkkosivu]. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 27.3.2021]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/15-18-v/15-18-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/>
- A 21.8.1991/60. Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta.
- Aaltio, I. & Puusa, A. 2011. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa: A. Puusa & P. Juuti. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Helsinki: JTO, 155–157.
- Aalto-Setälä, T. & Marttunen, M. 2007. Nuoren psyykinen oireilu – häiriö vai normaalia kehitystä? [Verkkojulkaisu]. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 123 (2), 207–213. [Viitattu 27.3.2021]. Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/297745/duo96233.pdf?sequence=1>
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uud. p. Tampere: Vastapaino.
- Arene. 2021. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. [Viitattu 5.3.2021]. Saatavana: <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%20C3%84YTET%20C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382>
- Arjen perusteet. Ei päiväystä. Työkaluja mielen hyvinvointiin. [Verkkosivusto]. Helsinki: Mielen terveystalo. [Viitattu 15.4.2021]. Saatavana: https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/itsehoito/tyokaluja_itsehoito/Pages/arjenperusteet.aspx
- Bardy, M. 2013. Lastensuojelun ytimissä. 4. uud. p. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Batsleer, J. 2008. Informal learning in youth work. London: Sage.
- Eduskunnan oikeusasiamies. Ei päiväystä. Lapsen oikeudet ovat tärkeä osa oikeusasiamiehen työtä. [Verkkosivu]. [Viitattu 24.1.2021]. Saatavana: <https://www.oikeusasiamies.fi/fi/web/lasten-ja-nuorten-sivut/aikuisille>

- Ehkäisevä lastensuojelutyö. 31.12.2019. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 12.4.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelun opit ja opetukset. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: PS-Kustannus, 26–34.
- Hakalehto, S. 2016. Mitä lastensuojelu on? Teoksessa: S. Hakalehto & V. Toivonen. (toim.) Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Helsinki: Kauppakamari, 23–57.
- Hakalehto, S. 2018. Lapsioikeuden perusteet. Helsinki: Alma Talent. Juridica-kirjasarjan 34. teos.
- Haltsonen, A. 16.12.2020. Omaohjaaja tavoittelee ja toivoo hyvää nuoren elämään. [Blogikirjoitus]. Oulu: Nuorten ystävät. [Viitattu 9.3.2021]. Saatavana: https://www.nuortenystavat.fi/blog-786-224-omaohjaaja_tavoittelee_ja_toivoo_hyvaa_nuoren_elamaan?entry=224
- Heinonen, H. 15.1.2014. Mitä lapsen etu tarkoittaa. [Blogikirjoitus]. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. [Viitattu 5.1.2021]. Saatavana: <https://www.iskl.fi/blogi/mita-lapsen-etu-tarkoittaa/>
- Heinonen, H. 2019. Lastensuojelun laatuun ja resursseihin tarvitaan yhteinen näkemys. [Verkkolehtiartikkeli]. Lapsen maailma 78 (10), 5. [Viitattu 8.1.2021]. Saatavana: <https://lapsenmaailma.fi/palstat/paakirjoitus/lastensuojelun-laatuun-ja-resursseihin-tarvitaan-yhteinen-nakemys/>
- Helavirta, S., Laakso, R. & Pösö, T. 2014. Huostaanoton kuva suomalaisen tutkimuksen valossa. [Verkkolehtiartikkeli]. Janus - Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 22 (3), 288–298. Saatavana: <https://journal.fi/janus/article/view/51216>
- Henkilönkatsastus. Ei päiväystä. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 13.3.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/rajoitukset-sijaishuollossa/henkilönkatsastus>
- Henkilöntarkastus. Ei päiväystä. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 13.3.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/rajoitukset-sijaishuollossa/henkilöntarkastus>
- Hipp, T., Pollari, K. & Luoma, S. 2018. Nuorten äänen pitää kuulua! – Nuorten osallisuus päätöksenteossa. [Verkkosivusto]. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. [Viitattu 23.3.2021]. Saatavana: <https://www.iskl.fi/wp-content/uploads/Nuorten-aaenen-pitaa-kuulua-final.pdf>

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. [Verkkokirja]. Helsinki: Gaudeamus. [Viitattu 27.3.2021]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Huostaanoton prosessi. Ei päiväystä. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 6.1.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/huostaanoton-prosessi>
- Huostaanotto. 23.6.2020. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 5.1.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>
- Hydon, C. 9.11.2018. What are children's rights. [Video]. Early Childhood Management Services. [Viitattu 8.2.2021]. Saatavana: <https://www.youtube.com/watch?v=0ppsFCPCU4o>
- Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma. Ei päiväystä. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 10.12.2020]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hyvaa-kohtelua-keva-suunnitelma>
- Jansson, K. 31.1.2021. Nuori voi olla koulusta pois jopa kolme viikkoa ennen kuin kukaan puuttuu asiaan – Siirin pelasti nuorisokodin johtaja, Faruq jäi tyhjän päälle. [Verkkouutinen]. Yle uutiset. [Viitattu 29.3.2021]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-11755233#:~:text=%20Nuori%20voi%20olla%20koulusta%20pois%20jopa%20kolme,ker%20ty%20jo%20peruskoulussa%20poissaoloja%20ja%20my%C3%B6h%C3%A4sty-misi%C3%A4.%20More%20>
- Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus harrastaa - työryhmä. Ei päiväystä. Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen -työryhmän raportti. [Verkkosivusto]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 10.3.2021]. Saatavana: <https://minedu.fi/documents/1410845/4449678/Jokaiselle+lapselle+ja+nuorelle+mahdollisuus+mieleiseen+harrastukseen+raportti.pdf/50642077-c9ac-4687-b591-fddfae1246a0>
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kiskola, M. 2019. Toiskan filosofia – Hyvän elämän avaimia etsimässä. Helsinki: Into.
- Koiso-Kanttila, V. 17.11.2020. Huostassa – lastensuojelun rikutut lapset. [Audiiodokumenttisarja]. [Viitattu 25.1.2021]. Saatavana: <https://areena.yle.fi/audio/1-50674127>
- Kuka on lapsen huoltaja? Ei päiväystä. Luvat ja kansalaisuus. [Verkkosivusto]. Maahanmuuttovirasto. [Viitattu 26.3.2021]. Saatavana: <https://migri.fi/kuka-on-lapsen-huoltaja>
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka – Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uud. p. Tampere: Vastapaino.

L 19.12.1889/39. Rikoslaki.

L 11.6.1999/731. Perustuslaki.

L 22.9.2000/812. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.

L 817/2015. Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä.

Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset – Etnografia lastenkotityössä. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitösk. [Viitattu 9.3.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7808-6>

Lamponen, T. 2016. Kiireellinen sijoitus vai ”minihuostaanotto”? Teoksessa: R. Enroos, T. Heino & T. Pösö. (toim.) Huostaanotto – lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 126–140.

Lapsen oikeudet. Ei päiväystä. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 5.1.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatus-sijaishuollossa/lapsen-oikeudet-sijaishuollossa>

Lapsen osallisuus. 3.9.2019. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 8.1.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>

Lasten huoltajuus. Ei päiväystä. Lastensuojelu.info. [Verkkosivusto]. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. [Viitattu 26.3.2021]. Saatavana: <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelun-perusta/lasten-huoltajuus/>

Lasten itsemääräämisoikeuden toteutuminen lastensuojelun sijaishuollossa. 15.3.2013. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira). [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 5.1.2021]. Saatavana: [https://www.valvira.fi/documents/14444/22511/Lasten itsemaaramisoikeuden toteutuminen.pdf](https://www.valvira.fi/documents/14444/22511/Lasten_itsemaaramisoikeuden_toteutuminen.pdf)

Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet. 3.10.2019. Lapset, nuoret ja perheet – johtamisen tueksi. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 22.3.2021]. Saatavana: [https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen tueksi/lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuudet](https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/lasten_ja_nuorten_vaikuttamismahdollisuudet)

Lastenkoti, nuorisokoti. Ei päiväystä. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 9.3.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/lastenkoti-nuorisokoti>

- Lastensuojelu 2019. Ei päiväystä. Tilastot ja data. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 22.12.2020]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lastensuojelu/lastensuojelu>
- Lastensuojelu. 15.1.2015. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (Valvira). [Verkkosivusto]. [Viitattu 10.1.2021]. Saatavana: <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-palvelut/lastensuojelu>
- Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Ei päiväystä. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 4.1.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>
- Lastensuojelun asiakassuunnitelma. 24.2.2021. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 9.3.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-asiakassuunnitelma>
- Lastensuojelun määräaikojen valvonta. 4.6.2015. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (Valvira). [Verkkosivusto]. [Viitattu 24.1.2021]. Saatavana: <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-palvelut/lastensuojelu/lastensuojelun-maaraaikojen-valvonta>
- Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamisryhmä. 4.9.2020. Loppuraportti. [Viitattu 15.4.2021]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162414/STM_2020_28_rap.pdf
- Lastensuojelun valvonta. Ei päiväystä. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 24.1.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-valvonta>
- Liikkumisvapauden rajoitus. Ei päiväystä. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 11.3.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/rajoitukset-sijaishuollossa/liikkumisvapauden-rajoittaminen>
- Milloin lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle? Ei päiväystä. Lastensuojelu.info. [Verkkosivusto]. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. [Viitattu 4.1.2021]. Saatavana: <https://www.lastensuojelu.info/lapsiperheiden-palvelut/milloin-lapsi-sijoitetaan-oman-kodin-ulkopuolelle/>
- Mitä on lastensuojelu? Ei päiväystä. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 30.11.2020]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu#:~:text=%20Mit%C3%A4%20on%20lastensuojelu%3F%20%201%20Lastensuojelun%20tarkoitus,edist%C3%A4minen%205%20Palvelujen%20kehitt%C3%A4minen%20kasvatuksen%20tukemiseksi%20More%20>
- Nuorten mielenterveyshäiriöt. 10.9.2019. Mielenterveys. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 27.3.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/nuorten-mielenterveyshairiot>

- Nuortennetti. 25.9.2018. Apua lastensuojelusta. [Verkkosivu]. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 9.3.2021]. Saatavana: <https://www.nuortennetti.fi/apua-ja-tukea/apua-lastensuojelusta/>
- Nyrhinen, A. 2016. Lapsen etu lastensuojeluprosessissa. Teoksessa: S. Hakalehto & V. Toivonen. (toim.) Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Helsinki: Kauppakamari, 70–74.
- Näpärä, L. 12.4.2017. Haastattelun lajityypit. [Blogikirjoitus]. Helsinki: Spoken litterointipalvelu. [Viitattu 27.3.2021]. Saatavana: <https://spoken.fi/2180/>
- Omaohjaaja työskentely. Ei päiväystä. Töölön lastenkoti. [Verkkosivu]. Helsinki: Barnavårdsföreningen. [Viitattu 9.3.2021]. Saatavana: https://bvif.fi/fi/lastenkoti/keskeiset_tyomenetelmat/omaohjaaja/
- Omavalvonta. 13.7.2016. Sosiaali- ja terveystalouden lupa- ja valvontavirasto (Valvira). [Verkkosivu]. [Viitattu 24.1.2021]. Saatavana: <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-valvonta/omavalvonta>
- Osaamisvaatimukset: Sosionomi (AMK). 29.4.2016. [Verkkosivu]. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. [Viitattu 29.3.2021]. Saatavana: <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijanpolku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/#Obfb183a>
- Perheiden tukeminen. Ei päiväystä. Sosiaalipalvelut. [Verkkosivusto]. Helsinki: Mielenterveystalo. [Viitattu 30.11.2020]. Saatavana: https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/Tietopankki/sosiaalipalvelut/Pages/perheiden_tukeminen.aspx
- Pätäri, T. & Ylikännö, M., Virtanen, P., Rousu, S. & Kurttila, T. 2018. Alkusanat. Teoksessa: T. Pätäri & M. Ylikännö. (toim.) Tahto tehdä toisin – uusia toimintatapoja lastensuojeluun. Helsinki: Tietosanoma, 10.
- Pösö, T. 2016. Mistä puhutaan, kun puhutaan huostaanotosta? Teoksessa: R. Enroos, T. Heino & T. Pösö. (toim.) Huostaanotto – lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 7–30.
- Rajoitukset pähkinänkuoressa. 2.6.2020. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveystalouden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 12.1.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/rajoitukset-sijaishuollossa/rajoitukset-pahkinankuoressa>
- Rajoitukset sijaishuollossa. Ei päiväystä. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveystalouden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 11.1.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/rajoitukset-sijaishuollossa>
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Räty, T. 2012. Lastensuojelulaki: Käytäntö ja soveltaminen. 2. p. Helsinki: Edita.

- Saaranen-Kauppinen A, & Puusniekka, A. 2006b. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. [Verkkosivusto]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 21.3.2021]. Saatavana: [KvaliMOTV - 7.2.1 Litterointi \(tuni.fi\)](#)
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006a. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [Verkkosivu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 1.3.2021]. Saatavana: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_2_3.html
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006c. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. [Verkkosivusto]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 21.3.2021]. Saatavana: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3.html
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006d. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. [Verkkosivusto]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 21.3.2021]. Saatavana: [KvaliMOTV - 7.3.4 Teemoittelu \(tuni.fi\)](#)
- Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa, käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.
- Sijaishuollon valvonta. Ei päiväystä. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 24.1.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-valvonta>
- Sijaishuolto. Ei päiväystä. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 9.3.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>
- Sinkkonen, J. 2010. Mikä lastenkodin arjessa hoitaa? Teoksessa: Kiiskinen, P. & Eskelinen, T. (toim.) Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa – käsikirja sijaishuollon ammattilaisille. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry, 9–12.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 14.11.2019. Lastensuojelulain (542/2019) muutokset. [Ppt-esitys]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 11.1.2021]. Saatavana: <https://stm.fi/documents/1271139/15345888/LASU+HE+koulutuskiertros+2019.pdf/7bd964fa-ce7f-05dc-d8aa-efca3edf26cc/LASU+HE+koulutuskiertros+2019.pdf>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 26.9.2016. Suomessa lapsia ei oteta huostaan kevyin perustein - lähtökohtana lapsen etu. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 1.3.2021]. Saatavana: <https://stm.fi/-/suomessa-lapsia-ei-huostaanoteta-kevyin-perustein-lahtokohtana-lapsen-etu>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Ei päiväystä. Lastensuojelulain muutokset 1.1.2020. [Verkkosivu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 12.12.2020]. Saatavana: <https://stm.fi/lastensuojelulain-muutokset>

- Sosiaalihuollon asiakkaan asema ja oikeudet. Ei päiväystä. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira). [Verkkosivu]. [Viitattu 9.4.2021]. Saatavana: <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-asiakkaan-asema-ja-oikeudet>
- Sosiaalihuollon tehtävissä toimiminen. 8.4.2021. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira). [Verkkosivu]. [Viitattu 15.4.2021]. Saatavana: <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-ammattioikeudet/sosiaalihuollon-tehtavissa-toimiminen>
- Suomen YK-liitto. Ei päiväystä. Lasten oikeudet. [Verkkosivu]. [Viitattu 6.1.2021]. Saatavana: <https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/ihmisoikeudet/lasten-oikeudet>
- Tilastokeskus. Ei päiväystä. Kvalitatiivinen tutkimus. [Verkkosivu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 7.1.2021]. Saatavana: https://www.stat.fi/meta/kas/kvalit_tutkimus.html
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uud. laitos. Helsinki: Tammi.
- Vilka, H. 2017. Tutki ja kehitä. [Verkkokirja]. Jyväskylä: PS-kustannus. [Viitattu 9.3.2021]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Vuori, J. 2021. Yleiset analyysitavat. [Verkkosivusto]. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. [Viitattu 21.3.2021]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Saatavana: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/yleiset-analyysitavat/>
- Yhteydenpidon rajoittaminen. Ei päiväystä. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivusto]. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus. [Viitattu 13.3.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/rajoitukset-sijaishuollossa/yhteydenpidon-rajoittaminen>
- Ylikännö, M. 2018. Lyhyt katsaus lastensuojelun historiaan. Teoksessa: T. Pätäri & M. Ylikännö. (toim.) Tahto tehdä toisin – uusia toimintatapoja lastensuojeluun. Helsinki: Tietosanomaa, 27–29.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

Liite 2. Tiedote tutkimuksesta

Liite 3. Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Liite 1. Haastattelurunko

Tutkimushaastattelu

Pääkysymykset

1. Mitä ajattelet lastensuojelulaissa määritellyn hyvän kohtelun tarkoittavan?
2. Miten hyvä kohtelu näkyy työssäsi?
3. Miten hyvä kohtelu näkyy työssäsi iän ja kehitystason mukaisessa hoidossa ja kasvatuksessa?
4. Miten hyvä kohtelu näkyy työssäsi itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta vahvistavana?
5. Miten hyvä kohtelu näkyy rajoitustoimenpiteitä tehtäessä?
6. Mitä ajattelet hyvän kohtelun suunnitelmasta osana omavalvontasuunnitelmaa?
7. Miten tämän työyhteisön hyvään kohteluun liittyviä toimenpiteitä voisi mielestäsi kehittää?

Liite 2. Tiedote tutkimuksesta

Tiedote tutkimuksesta ja tutkimuksen tietosuojaseloste

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Ohjaajien kokemuksia hyvän kohtelun toteutumisesta lastensuojelulaitoksessa

1. Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan työntekijöiden kokemuksia sekä ymmärrystä hyvästä kohtelusta lastensuojelulaitoksessa. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja teidän osuuttanne siinä.

2. Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kieltäytyminen ei vaikuta kohteluunne [REDACTED] työyhteisön jäsenenä. Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

3. Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten nuorisokodin ohjaajat kokevat hyvän kohtelun ja mitä he ajattelevat sen olevan. Lisäksi tutkimme, miten hyvä kohtelu ilmenee nuorisokodin arjessa ja onko tilanteessa kehitettävää.

4. Tutkimuksen toteuttajat

Tutkimuksen toteuttavat opinnäytetyönä Seinäjoen ammattikorkeakoulun opiskelijat Riina Ketelimäki ja Petra Rajamäki yhteistyössä [REDACTED] kanssa. Opinnäytetyön ohjaa Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yksikön johtaja Päivi Rinne.

5. Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimusta varten tehtävään haastatteluun on varattu aikaa noin 1–1,5 tuntia henkilöä kohden. Kokonaisuudessaan tutkimus kestää kevääseen 2021. Tutkimukseen osallistuvalla ei vaadita muuta osallistumista tutkimukseen, kuin haastattelu.

Tutkimus toteutetaan puolistrukturoituna tutkimushaastatteluna.

6. Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

7. Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimus on opinnäytetyö, joka julkaistaan avoimesti Theseus-tietokannassa ja tutkimustulokset ovat sieltä luettavissa.

8. Tutkimuksen päätyminen

Tutkimus päättyi keväällä 2021. Tutkimuksen johtopäätökset sekä tulokset ovat kaikille avoimesti esillä ja luettavissa Theseus -tietokannassa.

9. Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkijalle/tutkimuksesta vastaavalle henkilölle.

10. Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija / opinnäytetyötekijä

Nimi: Riina Ketelimäki & Petra Rajamäki

Puh. 040-6825008 & 040-5016748

Sähköposti: riina.ketelimaki@seamk.fi & petra.rajamaki@seamk.fi

Tutkimuksesta vastaa / opinnäytetyön ohjaaja

Titteli: Yksikön johtaja

Nimi: Päivi Rinne

Korkeakoulu / yksikkö: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala

Puh. 040-8304190

Sähköposti: paivi.rinne@seamk.fi

Liite 3. Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tutkimuksen nimi: Työntekijöiden kokemuksia hyvän kohtelun toteutumisesta lastensuojelulaitoksessa

Tutkimuksen toteuttaja:

Seinäjoen ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala

Tutkija / opinnäytetyöntekijä

Nimi: Riina Ketelimäki & Petra Rajamäki

Puh. 040-6825008 & 040-5016748

Sähköposti: riina.ketelimaki@seamk.fi & petra.rajamaki@seamk.fi

Tutkimuksesta vastaa / opinnäytetyön ohjaaja

Titteli: Yksikön johtaja

Nimi: Päivi Rinne

Korkeakoulu / yksikkö: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala

Puh. 040-8304190

Sähköposti: paivi.rinne@seamk.fi

Minua on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena on selvittää, miten nuorisokodin työntekijät kokevat hyvän kohtelun ja mitä he ajattelevat sen olevan. Lisäksi tutkimme, miten hyvä kohtelu ilmenee nuorisokodin arjessa ja onko tilanteessa kehitettävää.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukseen mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimukseen liittyvään tietosuojaselosteeseen.

Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumukseni peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen.

Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

Allekirjoitus:

Nimenselvennys:

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.